

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Katedra pedagogiky a psychologie

Učitelka v mateřské škole a kreativita

Bakalářská práce

Eva Kuklová

Obor : Specializace v pedagogice – Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí bakalářské práce

Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice
2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou - diplomovou - disertační práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum : 29. března 2009

Podpis :

Děkuji vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Evě Svobodové za rady, připomínky a metodické vedení práce.

Anotace

Má práce v teoretické části definuje pojem učitel. Šířeji se pak zabývá pojmem kreativita, která vlastně v širším smyslu znamená přístup k jakékoli situaci, s níž se v životě potkáme. Dále se zaměřuje na učitelku v mateřské škole, její profesní dovednosti, nároky na ní kladené a její kreativitu.

V praktické části je výzkumem zmapován prostor pro tvořivost v rámci studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích.

Abstract

Teoretic part of my bachelor work deals with the concept of teacher. Analyzes the concept of creativity, which means in the broader sense approach to any situation with which to meet in life. It targets the teacher in kindergarten, her profession, skills, demands on her and asked her creativity.

Practical part research space for creativity in domain of field of study “Teaching of kindergarten at the Pedagogical Faculty University of South Bohemia in České Budějovice”.

OBSAH

Úvod	7
------------	---

I. Teoretická část

1. Učitel.....	8
1.1 „Ideální člověk“	10
2. Kreativita.....	12
2.1 Tvořivé myšlení.....	14
2.2 Jak myslet kreativně ?.....	15
2.3 Osobní růst.....	16
2.4 Tvořivé klima.....	17
2.4.1 Pedagogická tvořivost.....	18
2.4.2 Kreativita dětí předškolního věku.....	18
3. Tvořivost v práci učitelky mateřské školy.....	22
3.1 Učitelka v mateřské škole.....	22
3.1.1 Profesní dovednosti.....	22
3.1.2 Kritéria tvořivé učitelky.....	24
3.1.3 Tvořivost – nezbytnost.....	25

II. Praktická část

1. Cíl výzkumu a použitá metoda.....	27
1.1 Charakteristika statistického vzorku.....	27
2. Hypotézy.....	28
3. Vyhodnocení výzkumu a grafy.....	29
3.1 Závěry výzkumu.....	67
Závěr.....	69
Seznam použité a citované literatury.....	71
Přílohy.....	72

Úvod

V úvodu teoretické části své práci jsem zaměřila svoji pozornost k pojmu učitel. Pohled na učitele popisují nejprve jako definici v Pedagogickém slovníku. K této definici pak přikládám pohledy a citace autorů Průchy, Štveráka a Vorlíčka. Ti všichni vycházejí ve svých definicích z pohledu učitele J.A.Komenského, jež popsal učitele v 17.století a platnost je dosud.

Zajímavý je pohled M.Königové na „ideálního člověka“.

Dále se zaměřím na pojem kreativita - tvořivost – téma, které mě zajímá a k němuž mám blízko. Tvořivost je komplexní schopnost, jejíž podstatou je originalita. V dnešní době se pokládá za jednu z nejcennějších vlastností osobnosti. Existuje řada teorií tvořivosti. Dlouho se také tvořivost pokládala za mimořádnou schopnost jedince , ale tak tomu není. Záleží na jedincových zkušenostech, vědomostech a dovednostech a jeho vytrvalosti. V širším smyslu je vlastně kreativita přístupem k jakékoliv situaci, s níž se v životě potkáme. Je pozitivním pohledem na svět. Je také o tom snažit se pochopit nové pohledy, naslouchat druhým, jeho nápadům. V neposlední řadě rozvíjet svoje schopnosti sebevzděláváním.

Z tohoto důvodu mě nedávno zaujalo pojednání „Tvořivé klima je v rukou ředitelky“ a měla jsem potřebu i k němu se vyjádřit. V teoretické části jsem se poté zaměřila na učitelku v mateřské škole, na její profesní dovednosti, nároky na ní kladené a její kreativitu. Kreativita v práci učitelky mateřské školy prolíná celým dnem, nastává při řešení různých, nejen pedagogických, situací. Což mohu potvrdit z vlastní zkušenosti. Pokusila jsem se o vytvoření kritérií tvořivé učitelky, které by mohly sloužit k sebereflexi učitelek mateřských škol.

V praktické části jsem zaměřila svůj výzkum na zmapování prostoru pro tvořivost v rámci studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na PF JCU. Vypracovala jsem dotazník a požádala o vyplnění své spolužáky ve studijním ročníku. Závěry výzkumu jsou pro mě zajímavé.

I. Teoretická část

1. Učitel

V úvodní části se zaměřím na pojem učitel. Pedagogický slovník autorů Průchy, Walterové a Mareše pod pojmem **učitel** praví : „Jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluzodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu učitelského povolání je nezbytná pedagogická způsobilost...Učitel spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení. Stoupá význam sociálních rolí učitele v interakci se žáky, v týmu učitelů, ve spolupráci s rodiči a komunitou. Specifické funkce učitele vyplývají z : 1. rozdílného charakteru činností na určitých stupních a typech škol, jimž odpovídají příslušné apropace; 2. diferenciací rolí ve vzdělávacím procesu. Společenský status učitelského povolání v jednotlivých zemích je závislý na tradici a významu, který je přisuzován vzdělání ve společnosti.“ (11 : 261)

Výraz **učitel** označuje osobu, která vyučuje ve škole, jak se o tom každý člověk sám v mládí přesvědčil jako žák či student.“ (11 : 17)

“Kdo je „**učitel**“? V jazyce běžné, ne odborné komunikace je záležitost jasná : „V profesi učitelů se *kvalifikace* vytváří ze dvou zdrojů : 1. Na základě formálního vzdělávání, 2. na základě praktických zkušeností při výkonu povolání. Při charakterizování učitelské profese se však operuje ještě s jedním pojmem, do značné míry se překrývajícím s pojmem kvalifikace – je to pedagogická způsobilost.“ (10 : 31)

Odborná způsobilost pedagogických pracovníků je nabývána studiem určitého oboru na vysoké nebo střední škole, *pedagogická způsobilost* se chápe jako souhrn vědomostí a dovedností v oblasti pedagogiky, didaktiky, pedagogické psychologie aj., které absolvent získá příslušným studiem učitelského zaměření. Pojmy kvalifikace a pedagogická způsobilost bychom měli chápat šíře. „Pedagogická způsobilost učitele není jen to, co se nabývá pouze studiem, přípravou, nýbrž i to, jak je daný pracovník osobnostně vybaven pro vykonávání činností učitele. Některé předpoklady k učitelské

profesi nelze získat odborným studiem, nýbrž musí být zakotveny v osobnosti učitele jako vrozené nebo praxí osvojené.“ (10 : 32)

Plně se ztotožňuji s názorem Jaroslava Kořa, který předkládá názor o potřebě celoživotního vzdělávání a potřebě zvládnutí mnoha dovedností v průběhu let se měnících, současně jak se mění život společnosti, jak se mění život dětí, mládeže. Učitelé mohou ovlivňovat postoje a chování dětí, mládeže.

Učitelství jako takové vychází z dávné minulosti, kdy poznávání znamenalo předávání vědomostí, ale také předkládání vztahu ke světu, k sobě i druhým.

„J.A.Komenský v práci Analytická didaktika napsal: „Od učitele se požaduje schopnost učiti (doctivitas), aby uměl, mohl a chtěl vyučovati, tj. předně aby sám znal to, čemu má jiné učiti, neboť nikdo nemůže vyučovati tomu, co sám málo zná; za druhé aby také dovedl jiné vyučovati tomu, co sám zná, to jest aby byl didaktikem a dovedl míti trpělivost s nevědomými, kdežto nevědomost samu mocně zaháněni atd.; konečně aby tomu, co zná a co dovede, také chtěl vyučovati, tj. aby horlivě a bedlivě usiloval dopomoci jiným k světlu, kterému se těší sám.“ Na jiném místě téhož spisu dodává : „Úřad učitelský musí býti prost veškeré nevrlosti, vše musí býti konáno s otcovskou náklonností.“(14 : 123)

Učitelská práce je namáhavá, vyčerpávající, veřejností nedoceňovaná až podceňovaná. Pravidlem by měla být učitelova sympatie k dětem a mládeži, učitel by měl mít rád své povolání. S určitou mírou nadhledu a srdečného humoru by měl přistupoval k žákům, pro něž bývá příkladem. Učitel by neměl volit své povolání jen pro odměnu.

Osobnostním rysem učitele by měl být široký rozhled, moudrost, smysl pro spravedlnost, nezávislost, vlídnost, empatie i smysl pro humor. K předpokladům úspěšné výchovy patří spokojenost a psychická vyrovnanost, autenticita a opravdovost učitele či učitelky.

„Působení učitele je ovlivňováno mnoha skutečnostmi. Ve srovnání s předcházejícím obdobím se v současnosti snižuje úloha učitele jako pramene

informací pro žáka, vzrůstá však jeho funkce organizátora činnosti žáků. Učitel přichází s podněty, usměrňuje jejich učení v souladu s cíli výchovně vzdělávací práce. Má-li se vyrovnat se stále se měnícími problémy své profese, musí se neustále vzdělávat, usilovat o to, aby si uchoval optimální psychickou i fyzickou kondici. Na žáky silně působí vnější vzhled učitele, úpravnost jeho oblečení, způsob jeho vystupování. Učitel by se měl kultivovaně vyjadřovat a žádat totéž od žáků. Žáci a jejich rodiče sledují i chování učitele mimo školu. Neexistuje jen jediný ideální typ učitele. Dobrých výsledků mohou dosáhnout učitelé s různou strukturou osobnosti, s různými schopnostmi. Každý učitel se může stát, bude-li aktivně přistupovat k formování vlastní osobnosti, mistrem svého povolání.“(14 :128)

1. 1 „Ideální člověk“

V různých dobách v historii se vyvíjely charakteristiky ideálního člověka. Dnes prý by měl takový člověk : „...uvažovat a žít efektivně, tvořivě, s vnitřní harmonií ve vztahu k lidem. Měl by být tolerantní a taktní, společenský a příjemný. Z psychických vlastností by mělo převažovat racionální uvažování. Z fyzických vlastností je předpokladem zdraví, dobrá fyzická kondice, samozřejmě věku úměrná. Vzorem je člověk s kulturní úrovní, nejen ve smyslu kultury jako uměleckých výtvorů všeho druhu, ale člověk s kulturou života, s vyspělou kulturou prostředí, v němž žije, i s kulturou v oblasti mezilidských vztahů. Dalším samozřejmým předpokladem je, že je to člověk svobodný, svobodně myslící, svobodně bez omezení se pohybující, svobodně volící své povolání. Z toho plyne úcta k jakékoli práci, ale i úcta k národní tradici, úcta k národní historii. Zájem a péče o druhé patří také k dominantním vlastnostem dobrého člověka.“ (5 : 64)

„Ideální člověk je vnímavý, dostatečně citlivý, má dobrý kontakt se sebou i se světem, vůči světu má šetrivý postoj, uvažuje z hlediska celku. Má sám sebe přiměřeně rád, přijímá svůj vzhled, původ, svou historii. Nestydí se za sebe, naopak je na sebe hrdý. Důvěřuje sobě i světu a svým možnostem. Je schopen naplno pracovat, ale dovede vypnout i za podmínek zátěže a stresu. Je schopen vcítění, soucitu, je vstřícný a přející,

ale dokáže přiměřeně hájit i své nároky. Umí být sám, přeje klid a pohodu druhým. Je dostatečně nezávislý. Je sám sebou, má svou důstojnost, neporušuje základní etická pravidla. Má schopnost být plně dospělý, tedy rozumný, je-li to třeba, a naopak být hravým dítětem, je-li to možné a žádoucí. Je tvořivý! ...Dokonalý člověk má dar sebereflexe, tzn. reálného náhledu na sebe sama a zároveň schopnost dalšího rozvoje. Je celistvý, je integrovaný s přírodou, s lidmi, s okolím.“ (5 : 65)

A co učitel ? Je učitel tím ideálním člověkem? Jak se říká : Nikdo není dokonalý! Ale myslím si, že by se právě učitel měl snažit co nejvíce přiblížit „ideálnímu člověku“. A co potom jemu svěření žáčci ? Učitel by měl žáčky na základě své osobnostní výbavy a na základě získaných odborných dovedností vést k tomu, aby se i oni co nejvíce přiblížili tomu stát se „ideálním člověkem“. A co dál ? Ideální svět ? Ale to už by bylo další široké téma, určené k filozofování.

2. Kreativita

V této části své práce se zaměřím na pojem tvořivost. V Pedagogickém slovníku Průchy, Walterové a Mareše je u pojmu **tvořivost** uvedeno : „Duševní schopnost vycházející z poznávacích i motivačních procesů, v níž ovšem hrají důležitou roli též inspirace, fantazie, intuice. Projevuje se nalézáním takových řešení, která jsou nejen správná, ale současně nová, nezvyklá, nečekaná. Proces tvořivosti mívá několik etap, mj. přípravu, dozrávání nápadu, „osvícení“, kontrolu, opracování. Tvořivost podporuje: vysoká inteligence, otevřenost novým zkušenostem, iniciativa ve vytváření řádu, pružnost v usuzování, potřeba seberealizace. Tvoření tlumí: direktivní řízení, stereotypy, tendence ke konformitě.“ (11 : 253, 254)

„**Tvořivost** znamená souhrn vlastností osobnosti, které jsou předpokladem pro tvůrčí činnost, popřípadě pro tvůrčí řešení problémů. **Tvořivost** se často označuje také výrazem **kreativita** (z latinského *creo* = tvořím).“ (1 : 226)

Tvořivost – kreativita je zvláštní komplex schopností. “Je známo, že vysoce obecně inteligentní osoby se nevyznačují vždy také vysokou úrovní tvořivosti, ale vysoce tvořiví jedinci bývají také vysoce inteligentní. Co je kreativita, vyjadřuje E.Ullrich (1987) takto: je to schopnost poznávat předměty v nových vztazích a originálním způsobem (originalita, nová kombinace), smysluplně je používat neobvyklým způsobem (flexibilita), vidět nové problémy tam, kde zdánlivě nejsou (senzitivita), odchylovat se od navykých schémat myšlení a nepojímat nic jako pevné (proměnnost) a vyvíjet z norem vyplývající ideje i proti odporu prostředí (nonkonformismus), jestliže se to vyplatí, nacházet něco nového, co představuje obohacení kultury a společnosti.“(8 : 88)

„**Tvořivost** je velmi komplexní schopnost, v níž se vedle faktorů kognitivních uplatňují i faktory motivační a neintelektové rysy osobnosti. Zjednodušeně řečeno, podstatou tvořivosti je originalita, ale nikoli originalita za každou cenu, ale originalita společensky hodnotná. Protože tvořivost je zdrojem pokroku ve vědách, technice, umění a v životě společnosti vůbec, stala se předmětem intenzivního zájmu a je dnes pokládána za jednu z nejcennějších vlastností osobnosti. Pro komplexní povahu

tvořivosti, která přesahuje oblast kognitivity, byl vytvořen pojem tvořivá osobnost, který vyjadřuje širší osobnostní souvislosti tvořivosti. Podstatným znakem tvořivé osobnosti je autonomie (J.P.Guilford) a snaha po seberealizaci (A.H.Maslow). Poukazuje to na určitou výlučnost tvořivých osobností, které lze ovšem najít nejen v umění a ve vědě, ale i v podnikání a dalších oblastech společenského života. Existují ovšem rozdíly v tvůrčích procesech různého druhu (uměleckém, vědeckém apod.). S pojmem tvořivosti jsou spojovány i pojmy inspirace, intuice a zejména pojem divergentního myšlení.“ (8 : 88, 89)

„Zdá se ,že existuje *typ tvořivé osobnosti*, tj.určitý syndrom rysů spojených s tvořivostí, daný především vysokou inteligencí, silnou motivací a nonkonformismem (F.Barron a další,1958); k dalším patří výrazná emocionalita, esteticky akcentovaný vztah ke skutečnosti a širší zájmů. K tomu přistupují faktory tvořivosti. Existuje celá řada teorií tvořivosti a tvořivých osobností.“ (8 : 91)

„**Tvořivost** se dlouho pokládala za zcela mimořádnou schopnost, nebo ještě spíše za vrozenou vloh, která je dána výjimečným jednotlivcům (geniálním umělcům, vědcům, vynálezci apod.). Mnozí považovali tvořivost a inspiraci za něco přímo božského, neovlivnitelného člověkem, výchovou, lidským úsilím. Řada tvůrčích osobností minulosti však postupně ukazovala na to, že skutečnost je jiná: tvůrčí řešení závisí do značné míry na shromáždění rozsáhlých zkušeností, okamžik inspirace či geniálního nápadu byl připraven předcházející dlouhou prací tvůrce nebo celé skupiny lidí. Mnoho záleží na vědomostech a dovednostech, zkušenostech, vytrvalosti, sebeovládání, odpovědnosti. V současné době psychologie a příbuzné obory navazují na tyto zkušenosti, zkoumají jak tvořivost rozvíjet, zdokonalovat. Rozvoj tvořivosti má význam i z hlediska rozvoje individuální osobnosti : tvůrčí činnost je zdrojem radosti a uspokojení na vysoké úrovni, má podstatný význam z hlediska výchovného cíle (všestranného rozvoje osobnosti) i z hlediska duševního zdraví a životní spokojenosti. Tvořivost v sobě zahrnuje schopnosti, včetně intelektových schopností, ale nevyčerpává se jimi.“(1 : 226) Osobnost s nižší úrovní obecné inteligence může v kreativě převyšovat osobnost s nadprůměrnou inteligencí.

„Psychologie kreativity je obor poměrně mladý, vznikl v 50.letech 20.století. Psychologové se začali intenzivně zabývat bariérami tvořivosti a specifickými funkcemi

tvůrčích osobností. Uvědomili si, že tvořivost lze cvičit a že je to nezbytné. Společnost je do jisté míry závislá na tvůrčích jedincích. To oni vymýšlejí nové léky, převratné teorie, vytvářejí umění a mnoho dalších věcí.“ (5 : 130)

Jak to vidím já ? Kreativita opravdu není jen pro umělce nebo vědce. Lidské vztahy, různé obory lidské činnosti i řešení rozličných problémů lze řešit kreativně. Je potřeba naslouchat druhým, dívat se na problémy z druhé strany, obráceně, být vytrvalý a odvážný, chtít něco dokázat. V širším slova smyslu je kreativita vlastně přístup k jakýmkoliv situacím, které ve svém životě potkáváme. Někomu se takové – kreativní - zvládnání situací daří snadněji, jinému hůř.

2. 1 Tvořivé myšlení

„Pro tvořivé myšlení jsou charakteristické určité vlastnosti, kterými se liší od ostatních projevů myšlení:

- **fluence** – schopnost rychle produkovat množství nápadů, bohatost myšlenek a představ
- **flexibilita** – schopnost vytvářet různorodá řešení úloh, rozmanité přístupy k řešení situace, tzn. pružně využívat získané zkušenosti, přizpůsobovat se novým situacím a překonávat tak stereotypní návyky a postupy
- **originalita** – schopnost produkovat nové myšlenky, odlišná řešení, která jsou neobvyklá a často překvapivá
- **elaborace** – schopnost vypracovat řešení do zajímavých podrobností, elegance řešení
- **senzitivita** – citlivost na problémy, schopnost vidět problémy, nedostatky, možnosti zlepšení, předpovídat vývoj v dané oblasti
- **fantazie** – schopnost obměňovat a přetvářet materiál, který jí zprostředkovávají vjemy, paměť a představy, jejím prostřednictvím lze dosáhnout odstupů od objektivní reality, která je příliš jednoznačná.“ (17)

Většina lidí se rodí s větším potenciálem, než který ve svém životě dokáže využít. Někteří lidé mají obavu, že něco pokazí nebo jim chybí odvaha nebo se domnívají, že „na to nemají“. Mohli mít také špatného učitele nebo jim chyběla podpora. Zvídavost, sebedůvěra a chuť zkoušet nové věci, i když občas udělají nějakou chybu. Tímto způsobem přistupují k věcem kreativní lidé po celý život. Děti vedené ke tvořivosti pravděpodobně zůstanou tvořivé i v dospělosti i s flexibilitou, která je nezbytná k přizpůsobování se neustále se měnícímu světu.

2. 2 Jak myslet kreativně?

„Důležitý je nápad. Většina z nich vzniká pomalu a dlouho, potřebují čas, aby dozrály a nedají se vynutit. Dá se jim však napomoci : samozřejmě přemýšlením, ale inspirativní jsou i rozhovory s tvůrčími lidmi a literatura. Někdy stačí intuitivně vyjít vstříc nějaké zálibě. Nebo zcela naopak zaměřit se na to, o čem nic nevím, ale zajímá mě to... Při jakékoli činnosti je možno být úspěšnější, můžeme-li se opřít o více pohledů, tedy o více informací.“ (4 : 15 ,35)

„Tvůrčí schopnosti se neztrácejí s věkem. U starších lidí kreativita dokonce stoupá. Jsou trpělivější a relativně svobodnější. Kreativní člověk není strnulý, je otevřený novým podnětům, neobává se zkusit něco úplně jiného. Dnes se kreativě věnují psychologové, sociologové, ale i jazykovědci, v největší míře pedagogové a umělci. Významný posun v kreativitě nastal, když se na kreativitu začalo nahlížet nikoli jako na něco, co je vyhrazeno výjimečným jedincům, spisovatelům, malířům, sochařům atd., ale jako na přístup, s nímž můžeme řešit jakoukoli úlohu nebo otázku. Čili, že existuje tzv. každodenní kreativita.“ (4 : 40, 43, 44)

„ Dalším posunem v psychologii kreativity bylo, že ji lze cvičit, že se lze kreativním přístupům naučit nebo si je prohloubit. Tvořivá činnost může znamenat právě tak velké úsilí jako oddech a osvěžení, může být dobrým a velkým dobrodružstvím, ale také klidným tvarováním představ. I když je tvůrčí práce někdy velmi náročná, neměla by být úmorná a nezajímavá. Tvůrčí schopnosti představují neocenitelné bohatství pro život. V tvořivé činnosti nacházíme totiž vždy určitý smysl.

Kreativita je mimo jiné také naukou, jak vést pozitivní a radostný život, jak získávat přátele a komunikovat s lidmi.“ (4 : 45, 46, 59)

„Bariérou tvořivosti se může stát přílišná spoutanost zkušenostmi nebo hodnotami danými ve společnosti v určité době. Další překážkou může být špatná nebo nedostatečná komunikace jedince s okolím: jedinec může být velmi tvořivý, ale pokud svou tvořivost není schopen zprostředkovat, nemůže své schopnosti dostatečně využít. Negativní postoje, pesimismus nebo stres mohou také bránit tvořivosti stejně jako nedostatečná motivace hledání a nalézání nových náhledů.“ (4 : 110) Také strach z kritiky a selhání, nedostatek času, únava. Bloky tvořivosti se také mění s věkem. Mladší lidé bývají rychlejší, spontánnější, starší věnují více času přípravám.

2. 3 Osobní růst

„Základním tématem tvořivosti je osobní růst, ať jsme v jakémkoli věku.

Jak nám kreativita pomáhá :

1. V prvé řadě nám dodává nové poznatky,
2. zvyšuje naše sebevědomí,
3. umožňuje sebepoznání,
4. učí aktivně používat jednotlivé dimenze vlastního těla, duše, mysli a srdce,
5. pomáhá soustředit se na vztahy s druhými – nemůžeme proto už nikdy být osamělí,
6. dodává nám energii – mám důvod něco tvořit, někdo na to čeká,
7. učí nás měnit své negativní postoje, zbavit se strachu a starostí,
8. budí v nás touhu stále se učit, studovat,
9. vede nás k soustředění, ke zklidnění mysli,
10. učí nás lásce k životu, tj. nalézat v sobě to nejlepší.“

(4 : 11, 12, 13)

„Proč člověk tvoří? Tvoří z potřeby aktivity, poznání, někdy také uznání, z potřeby seberealizace. Tvořiví jedinci rozvíjejí techniku, vědu, řízení, řeší potřeby

společenské. Společnost tvořivou činností pro své další zdokonalování potřebuje. Tvořiví lidé jsou citliví a vnímaví, jejich myšlení je pružné, originální. Nezbytná je u nich schopnost soustředění, říká se tomu „pohroužení do problému“. Nezbytná je také otevřenost podnětům zvenčí a samozřejmě motivace. Originální nápady je třeba spojovat s touhou uskutečnit je v praxi.“ (5 : 12)

Chceme-li být kreativní ve svém přístupu k životu neměli bychom se bát riskovat a zkoušet nová řešení, odpoutat se od konvencí, věřit v sebe sama i své intuici. Snažit se pochopit nové pohledy, naslouchat a přijmout nápad druhého, důvěřovat mu a s tím případně změnit i svůj názor. Měli bychom rozvíjet svoje schopnosti sebevzděláváním. Snažit se soustředit v pravou chvíli, dělat analogie mezi odlišnými činnostmi, rozvíjet fantazii. Měli bychom připustit i možnost omylu a negativní zkušenosti. Myslet optimisticky.

„Cílem naší cesty osobního růstu je změna v návycích, proměna způsobená přemýšlením, nácvik nových neobvyklých postupů. Ovšem pozor: cesta je důležitější než cíl...Cesta je důležitější také proto, že žádný cíl bychom neměli nikdy chápat jako poslední.“ (5 : 92)

2.4 Tvořivé klima

Se zaujetím jsem četla pojednání Doc.PhDr.L.Prokešové „**Tvořivé klima je v rukou ředitelky**“. Přemýšlela jsem jak se v mé každodenní práci v mateřské škole uplatňuje tvořivost pedagogická. Tvorba třídního vzdělávacího programu, vytváření tematických celků vyžaduje ode mě – jako učitelky – velkou tvořivost. Jsou nutné neustále nové nápady. Hledám vhodné prostředky, metody, činnosti, hledám vzájemné souvislosti. Přemýšlím co a jak udělám s ohledem na věkové a individuální zvláštnosti svěřených dětí. Tvořivě se snažím přistupovat i k vlastnímu hodnocení.

Sama z vlastní zkušenosti velmi kladně hodnotím rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Zpočátku bylo nutné naučit se s tímto dokumentem pracovat. A už tady se projevila tvořivost v práci učitelky mateřské školy. Dispozice k tvořivosti

máme všichni a v průběhu svého života je různě uplatňujeme. Tvořivost je pro každého naprosto individuální a to platí i pro učitelky v mateřské škole. Pokud dojde ke spojení tvořivosti dvou učitelek, vzniká další nový typ tvořivosti, jde o tzv. „nabalování nápadů“. Tímto způsobem se také tvoří třídní vzdělávací program, dále i školní vzdělávací program.

2. 4. 1 Pedagogická tvořivost

„**Pedagogická tvořivost** – pedagog záměrně volenými prostředky (podle stupně i typu školy) cílevědomě a dlouhodobě stimuluje a podněcuje rozvoj tvořivých dispozic dětí. K rozvoji této tvořivosti nebo naopak k její retardaci (ke zpomalování vývoje, k vytváření bariér) napomáhá každá učitelka individuálním stylem své práce. Tvořivost je žádoucí vlastnost každého dítěte a je i významnou společenskou hodnotou. Učitelka by měla podporovat spontánnost dětí, jejich snahu experimentovat, adekvátně věku vytvářet pocit „svobody“ a samostatnosti, zmenšovat význam neúspěchu a selhávání.“ (15)

Různé formy činností mají tvořivý charakter – všechny tvořivé a volné hry, loutkové divadlo, různé formy improvizace se sociálními náměty, dialogizace textů, náměty z oblasti hudební, výtvarné i pohybové aktivity. Jako závažnější se jeví způsob jejich realizace. Mohou být uspořádány v určitý denní kreativní program. Důležité také je v jaké atmosféře a za jakých podmínek činnosti probíhají.

2. 4. 2 Kreativita dětí předškolního věku

„Domnívám se, že předpokladem k tomu, aby mohla učitelka ve třídě záměrně vytvářet a podporovat tvořivé klima, je základní znalost projevů **tvořivého chování dětí předškolního věku**, osvojení si určitých forem činností a přijetí principů, které by měly být respektovány. Některé vnější projevy tvořivého chování dítěte bývají popisovány jako :

- „obtížná zvědavost“ – sled otázek, odpovědi vyvolávají další otázky

- „zapomnětlivost“ – nereagování a „zapomenutí“ na okolí při plném zaujetí činností
- „duševní nepřítomnost“ – snění
- fantazie, vymýšlení, kombinování zdánlivě nesouvisejících věcí
- citlivost – na situace, problémy, ostatní děti
- soběstačnost, nezávislost
- někdy nadměrná aktivita v sociálních kontaktech, snaha dokončit činnosti.“ (15)

V osmdesátých letech byl proveden ve Švédsku výzkumný projekt orientovaný na vývoj tvořivosti dětí ve věku 4-16 let. Bylo zjištěno, že první rysy opravdové tvořivosti se objevují u dětí ve věku 5-6 let.

„Výsledky studií naznačují, že děti s vysokým stupněm sebedůvěry jsou méně konformní a jsou kreativnější a naopak tvořivé děti mívají obvykle dost sebedůvěry. Rozvíjením kreativity u našich dětí v nich nejen podporujeme dobrý pocit ze sebe sama, ale také zvyšujeme jejich šance na úspěch.“(3 : 19)

„Tvořivost se v předškolním věku nejlépe rozvíjí pomocí hry. C.R.Rogers vymezuje tvořivost jako dítěti vlastní, související s obecnou tendencí k seberozvíjení. Rozvíjet tvořivost dětí však znamená respektovat a vytvářet vhodné podmínky.“ (7 : 55)

„Kreativita u dětí má šanci se rozvíjet, jestliže:

- děti podporujeme ve svobodném vyjadřování svých pocitů a názorů
- děti povzbuzujeme, aby svobodně posuzovaly myšlenky, můžeme pokládat otázky typu „Proč myslíš, že...? a „Co by se stalo, kdyby...?“
- vedeme děti k originalitě, vybízíme je, aby zvažovaly u každého problému více řešení
- děti vědí co mají dovoleno a co ne, jestliže kázeň je pevná, aniž by však byla příliš tvrdá, musí mít jasné hranice
- akceptujeme či tolerujeme tvořivé nápady dětí bez známek odmítavého chování nebo snižování dosaženého výsledku
- podporujeme děti, když podstupují riziko lišit se od ostatních
- máme důvěru ve schopnosti dětí

- ponecháme děti, aby pokračovaly v činnosti, která je baví
- děti přivádíme nejen k identifikaci, ale také k řešení problémů, klíčovou otázkou je zde: „Proč myslíš, že...?“
- dětem umožníme svobodné vyjádření současně s konkrétním nácvikem činnosti a spoustou příležitostí k jejímu procvičování, vždyť i velcí malíři si museli nejprve osvojit kreslířské základy
- dospělí, kteří děti obklopují jsou sami tvořiví, nebo jsou děti v kontaktu s tvořivými osobnostmi prostřednictvím knih a televize, děti se je pak snaží napodobit
- podporujeme hry založené na fantazii a imaginaci
- dětem představujeme literaturu, výtvarné umění a hudbu i fyzické aktivity včetně tance a sportu.“

Každý člověk disponuje určitou úrovní tvořivosti, která se uplatní v různých činnostech. Rozdíly jsou v úrovni a v zaměření tvořivosti. Na rozvoj tvořivosti má vliv prostředí, lze ji rozvíjet a posilňovat. Tvořivost lze u dětí rozvíjet prostřednictvím tvořivých činností, vhodně zvolená motivace podporuje rozvoj tvořivosti dětí.

„Důraz na samostatnost a tvořivost jedince je klíčovým požadavkem současné výchovy. Tvořivost je také hlavní cílovou kategorií osobnostní orientace a specifickou kvalitou člověka. Avšak tato vlastnost není vrozená ani hotová a je nutno ji stále podněcovat, zdokonalovat a posilovat. Výchova k tvořivosti představuje značně široký a z hlediska cíle ne vždy zcela jasný úkol. Ve výchově k tvořivosti je stále ještě celá řada nevyjasněných otázek. Výchově k tvořivosti se věnuje pozornost především v oblasti estetické, protože toto spojení je velmi přirozené. Nicméně pokud se váže pouze na ni, může u předškolního dítěte dojít k nežádoucímu zúžení, protože vysvětlovat tvořivost pouze jako určitý druh aktivity nebo zhodnotitelný výkon je málo. U dítěte předškolního věku znamená výchova k tvořivosti obecnější pravidlo, princip pro budování základů specifického životního pocitu i stylu a zároveň také snahu ovlivnit základní přístup dítěte ke světu. Tvořivý přístup znamená i způsob, jímž se dítě vyrovnává se svým prostředím. Tvořivé jednání souvisí s celkovým psychickým vývojem a zráním a je dějem, na němž se podílí celá osobnost. Odráží postoj ke skutečnosti i k sobě samému, vztah k okolí a schopnost využít jak fantazie, tak rozumu. Pro rozvoj tvořivosti dítěte nemusíme vymýšlet pouze náročné a efektní činnosti. Naopak je dobře vybírat z co nejširšího obsahového rámce běžných aktivit. Stačí nechat dítě, aby se vyjádřilo, ocenit

dobrý nápad, naznačit důvěru, zbavit ho obav ze selhání, povzbudit a zbytečně nekritizovat. Výchova k tvořivosti formuje určitý vztah mezi dítětem a jeho okolím a právě osobnostní orientace dává tomuto vztahu patřičné zaměření. Pedagogicky významná je především celá atmosféra třídy a školy, věcné prostředí a jeho promyšlená funkční vybavenost. Schopnost učitelky nacházet v běžném programu skutečné i cvičné kreativní situace přispěje ke způsobu reakce na okolní svět a ovlivňuje přístup k němu.“
(9 : 158, 159)

3. Tvořivost v práci učitelky MŠ

3.1 Učitelka v mateřské škole

Výše citovaný Pedagogický slovník uvádí i pojem **učitelka** : „Žena, příslušnice učitelské profese, vykonávající funkce a role učitele. Vzhledem k feminizaci školství v ČR převažují v učitelské profesi ženy. Oficiálně se však termín „učitelka“ používá pouze k označení učitelek mateřských škol...“ (11 : 261)

3.1.1 Profesní dovednosti

Čím vším se vlastně zabývá učitelka v mateřské škole? Jsou to samozřejmě činnosti spjaté s odborností tělesnou, hudební, výtvarnou, činnosti vyplývající z metodických nároků – např. rozvoj jemné motoriky, a dále činnosti sociálněpsychologické, speciálněvýchovné a diagnostické (zvládání agresivity dítěte, zvládání adaptačních problémů dítěte, rozhovory s rodiči apod.). Jedná se tedy o potřebné vědomosti a dovednosti učitelky, ale také o určitou síť sociálních vztahů, profesních vztahů, jimiž učitelka prochází.

Hlavní skupiny profesních dovedností učitelky mateřské školy jsou :
1.Sociálněpsychologické profesní dovednosti – jejich výčet nelze přesně sestavit, protože se různě prolínají. Stupeň osvojení těchto dovedností se u každé učitelky různí, bývá nezávislý na věku a délce praxe či na množství teoretických poznatků. Patří mezi ně :

- akceptování osobnosti dětí, rodičů, kolegů, tzn.přijímání každého takového, jaký je
- autenticita projevů učitelky ve vztahu k sociálním partnerům, tzn.otevřené vyjadřování svých prožitků pozitivních i negativních
- empatie k dítěti, k dětem, rodičům i kolegyním, tzn.vcítění se do světa a problémů dětí, rodičů, kolegů
- naslouchání
- odlišování prožitků a pocitů od úvah, úsudků a názorů u sebe i ostatních, tzn.

vzájemné porozumění

- orientace na konkrétní situace, tzn. konkrétní vyjadřování k projevům dětí, rodičů i kolegů
- podpora sebekontroly a seberegulace u dětí i u sebe, tzn. rozvíjení sebereflexe, sebeovládání a sebekontroly
- porozumění neverbálním projevům jedince, jimž je často přikládána větší váha než verbálnímu projevu, tzn. bez ironie která děti mate
- respektování a tolerování odlišného pohledu na projevy interakcí, tzn. poskytovat dětem model tolerantního i odlišného pohledu na svět i z různého úhlu
- rozvíjení sebedůvěry a sebejistého vystupování, tzn. podílet se na rozvoji sebedůvěry dítěte, umožnit mu poznat sebe sama v situaci kdy něco dokáže a zvládne
- umění pochválit, tzn. hledat příležitost pro pochválení dítěte
- zpětná vazba v profesních sociálních vztazích, tzn. učitelka přijímá i poskytuje zpětnou vazbu
- zvládání konfliktních situací, tzn. naučit se tyto situace zvládat ve prospěch rozvoje vztahů.

2. *Oborové a metodické profesní dovednosti* zahrnují to co učitelka s dětmi dělá, jak metodicky a didakticky s dětmi pracuje.

3. *Speciálněvýchovné a diagnostické profesní dovednosti* znamenají respektování vývojových a individuálních charakteristik dítěte, přizpůsobení se jednotlivci i skupině.

Role učitelky mateřské školy je určitě specifická a v širokém spektru zahrnuje i některé konfliktní momenty. Někteří rodiče mohou práci učitelky podceňovat a vidět v ní jen jakousi „hlídačku“ dětí. Dále to může být zátěž ryze ženského kolektivu. Dalším problémem může být náhled pro budoucnost, kdy učitelka v MŠ udržuje tradiční společenské hodnoty a zároveň má připravovat novou generaci pro budoucí hodnoty. A v neposlední řadě učitelka v MŠ pracuje také ve velmi početné skupině dětí ve třídě, které jsou různě zralé. Na straně druhé přináší profese učitelky v MŠ i pozitivní momenty – je v kontaktu s lidmi, dětmi, může s nimi navazovat vztahy na základě důvěry. Její práce není stereotypní, do jisté míry může ovlivňovat budoucí generace.

„Výchova a vzdělávání předškolních dětí v mateřské škole vyžaduje odborný, vysoce citlivý a maximálně odpovědný přístup pedagogů. Předškolní pedagog odpovídá za to, že :

- školní (třídní) vzdělávací program je v souladu s požadavky RP
- program pedagogických činností je cílevědomý a je plánován
- je pravidelně sledován průběh předškolního vzdělávání a hodnoceny jeho podmínky i výsledky.“ (16 : 46)

„Cíle a obsah předškolního vzdělávání formulované RP směřují mateřskou školu k tomu, aby děti, které ji opouštějí, byly osobnosti pokud možno jedinečné, vzhledem k svému věku a individuálním možnostem co nejvíce samostatné, sebevědomé a sebejisté, s vlastním rozumem, schopné dívat se kolem sebe, uvažovat, tvořivě přemýšlet a jednat, jedinci na své úrovni přizpůsobiví, odvážní a také zodpovědní, ochotní nejen přijímat, ale také dávat, schopní se dále rozvíjet, učit se všemu, co budou v životě potřebovat, a aktivně čelit problémům, které život přináší. Zkušenost nás však učí, že dítě k samostatnosti a sebevědomí nedovede pedagog, který je nesamostatný a který si nevěří; tvořivě myslet a jednat je nenaučí ten, kdo samostatně nepřemýšlí a sám netvoří; vytvořit si vlastní představu o světě nepomůže dítěti ten, kdo sám svou představu nemá; odpovědnosti a cílevědomosti těžko může učit dítě pedagog, který nestojí pevně na svých vlastních nohou, který si sám nedokáže stanovit cíle své práce, svou odpovědnost přesouvá na jiné a schovává se za rozhodování druhých; ten, kdo sám nedokáže vést dialog, těžko bude učit své žáky se dohodnout a přistupovat na kompromisy. Snahou odborníků v oblasti předškolní výchovy a vzdělávání je proto maximálně podporovat v osobnostech pedagogů a v jejich práci všechno to, co sami mají dětem předávat. Důležitou úlohu v tomto směru musí sehrát především profesní příprava pedagogů a jejich další vzdělávání. Je to však i důvod, proč je rámcový program dokumentem, s nímž musí pedagog dále samostatně a tvořivě pracovat a věrohodně jej naplňovat.“ (16 : 51)

3. 1. 2 Kriteria tvořivé učitelky

Na základě všech mnou zjištěných informací o kreativitě jsem se pokusila vytvořit kriteria tvořivé učitelky v mateřské škole, která by případně mohla sloužit k jejich sebereflexi.

Kriteria tvořivé učitelky

1. Při tvorbě a realizaci TVP je učitelka schopná rychlé produkce mnoha nových nápadů - námětů širokého spektra činností vzájemně propojených vzhledem ke zvolenému tématu, nebojí se nové nápady realizovat.
2. Učitelka je schopná pružně reagovat v nastalých situacích během dne v MŠ, je schopná pružně využít svých zkušeností, při přístupu k dětem vychází z potřeb a zájmů dětí, uplatňuje svoji sociální tvořivost. Bere v úvahu názory, nápady dětí.
3. Učitelka je schopná odlišných a nových řešení při naplňování obsahu výchovné práce. Je schopná hledat podrobnosti a souvislosti mezi zdánlivě nepodobným, vést k tomu děti.
4. Učitelka využívá svých zkušeností a schopností k promyšlenému metodickému vedení činností s dětmi. Vede je k divergentnímu, ale i ke konvergentnímu myšlení, když to vyžaduje situace.
5. Učitelka je schopná nahlížet do problémů, na základě evaluace i sebeevaluace hledat možnosti zlepšení, vede k rozvoji potencialit dětí.
6. Učitelka využívá dle potřeby své fantazie.

3. 1. 3 Tvořivost – nezbytnost

„Nečekaných a výchovně aktuálních situací se v práci učitelky vyskytuje velmi mnoho. Ta je proto stálým řetězcem rozhodování a řešení nových situací. Znamená to, že opouštíme direktivní postupy, odkládáme důsledně promyšlené přípravy a reagujeme na náměty dětí, které nás přivádějí do nových a neplánovaných situací. Nevyužit takových situací by znamenalo ochuzení vzdělávacího a výchovného procesu a také by bylo omezením dětské aktivity. Úloha učitelky se tedy mění z řídicí v podporující vlastní dětskou aktivitu.“ (2 : 103)

Z výše uvedeného vyplývá, že tvořivost v práci učitelky mateřské školy je při realizaci současného předškolního vzdělávání nezbytná. Učitelka, která chce s dětmi pracovat tvořivě svoji práci nejprve promýšlí, snaží se vytvářet tvořivé klima, s dětmi komunikuje, podporuje a rozvíjí jejich samostatnost, vede děti k vyjadřování vlastních názorů a nápadů a reaguje na ně, nezesměšňuje neobvyklé nápady. Učitelka i ve

spolupráci s dětmi obměňuje činnosti podle konkrétních záměrů, podmínek, dovedností a zkušeností dětí, podle jejich individuálních potřeb.

Tvořivost prolíná naplňováním obsahu předškolního vzdělávání. Podmínky předškolního vzdělávání je potřeba také plnit tvořivě. Tvořivá je rovněž pedagogická evaluace. Tvořivost v práci učitelky MŠ prolíná každým dnem, nastává při řešení různých, nejen pedagogických, situací.

II. Praktická část

1. Cíl výzkumu a použitá metoda

Cílem mého výzkumu bylo zmapování prostoru pro tvořivost v rámci studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na PF JČU. Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu dotazníku, který jsem zadala respondentům - svým spolužákům. Dotazník byl anonymní a je uveden v příloze. Zadání dotazníku bylo zaměřeno na oblast tvořivosti v rámci všech předmětů, které byly stanoveny pro absolvování výše uvedeného oboru po dobu tříletého bakalářského studia. Z důvodu včasného odevzdání bakalářské práce jsem nehodnotila dva předměty. V rámci dotazníku nebylo možno vyhodnotit předmět Alternativní vzdělávací programy a předmět Prevence a terapie komunikačních schopností. V době zadávání dotazníku tyto předměty dosud respondenti neabsolvovali, a proto je nemohli vyhodnotit. Respondenti odpovídali formou použití škály, kterou jsem zadala šestibodovou, v rozmezí 0-5 bodů, přičemž 5 byla nejvyšší možnost. Škála v dotazníku : 5 bodů - prostor pro tvořivost byl velmi velký

4 body - prostor pro tvořivost byl velký

3 body - prostor pro tvořivost byl naplněn částečně

2 body - prostor pro tvořivost byl malý

1 bod - prostor pro tvořivost byl minimální

0 bodů - prostor pro tvořivost nebyl žádný

1.1 Charakteristika statistického vzorku

Svůj výzkum jsem zadala 38 respondentům. Obdržela jsem 29 úplně vypracovaných dotazníků, což činí 76%. Ve zkoumaném vzorku 29 respondentů jsou zastoupeny studentky, které v současné době pracují jako učitelky mateřské školy – celkem 19 studentek. Dále studentky, které jsou v současné době zaměstnané mimo obor – 10 studentek.

2. Hypotézy

Základní hypotéza vychází ze zadání mé bakalářské práce.

Hypotéza

V rámci studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na PF JČU je prostor pro tvořivost.

Pro stanovení dílčích hypotéz jsem využila otázek z dotazníku pro respondenty. Zadání otázky dle mého v sobě nese prostor pro tvořivost.

Hypotéza H1

Předmět je využitelný v praxi učitelky mateřské školy, inspiruje mě , tudíž je tvořivý.

Hypotéza H2

Předmět mi přinesl nové poznatky a dovednosti , což je tvořivé.

Hypotéza H3

V rámci výuky předmětu byl vytvořen prostor pro kritické myšlení, což je tvořivé.

Hypotéza H4

V rámci předmětu jsem měl/a možnost uplatnit svou tvořivost.

3. Vyhodnocení výzkumu a grafy

Závěry dílčích hypotéz v rámci jednotlivých předmětů znázorňují předložené skupiny grafů s vyhodnocením.

Škála v dotazníku :

5 bodů - prostor pro tvořivost byl velmi velký

4 body - prostor pro tvořivost byl velký

3 body - prostor pro tvořivost byl naplněn částečně

2 body - prostor pro tvořivost byl malý

1 bod - prostor pro tvořivost byl minimální

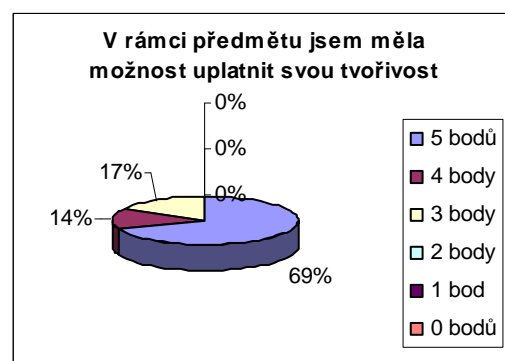
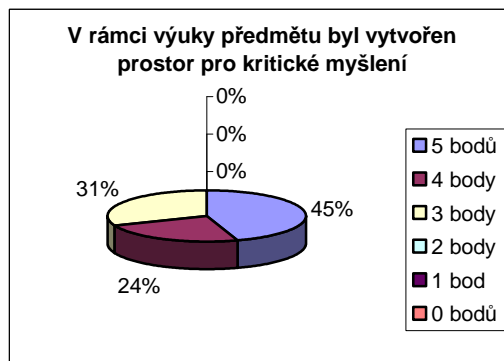
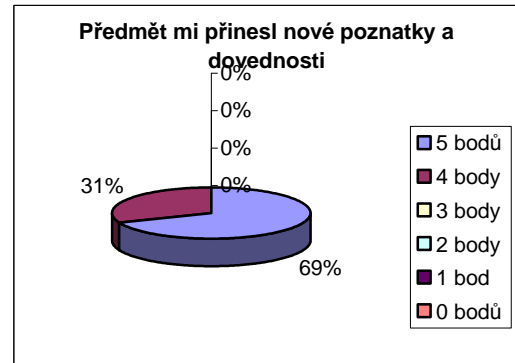
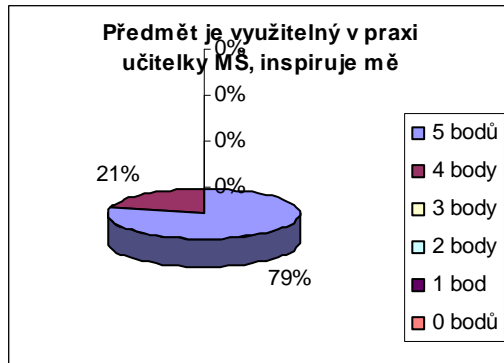
0 bodů - prostor pro tvořivost nebyl žádný

Vyhodnocení dle škály v dotazníku :

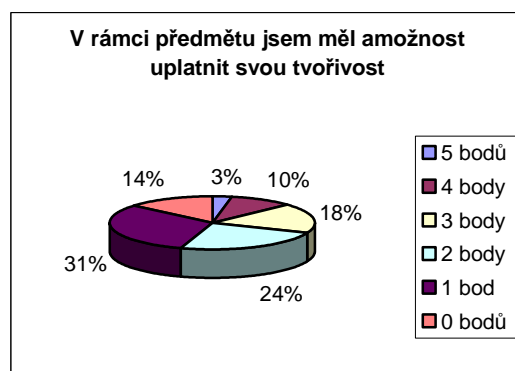
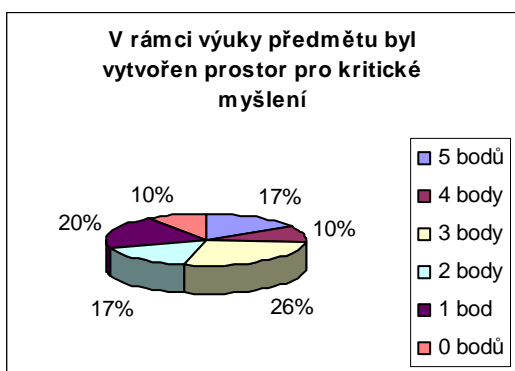
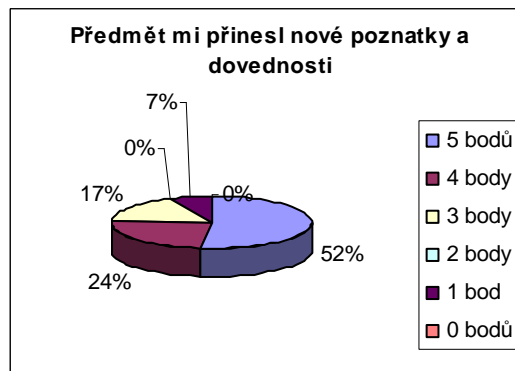
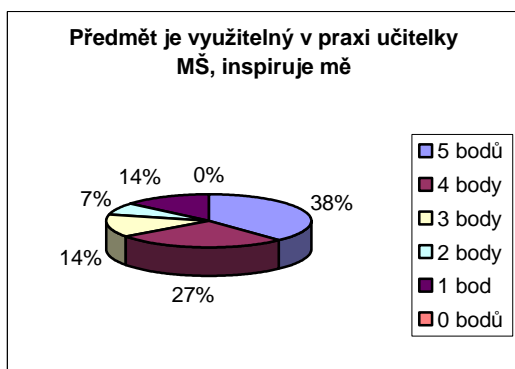
Je-li součet procent pěti a čtyřbodové škály vyšší než 50% = prostor pro tvořivost byl velmi velký a velký, tedy byl tvořen.

Je-li součet procent nula a jednobodové škály vyšší než 50% = prostor pro tvořivost byl minimální nebo žádný, tedy nebyl tvořen.

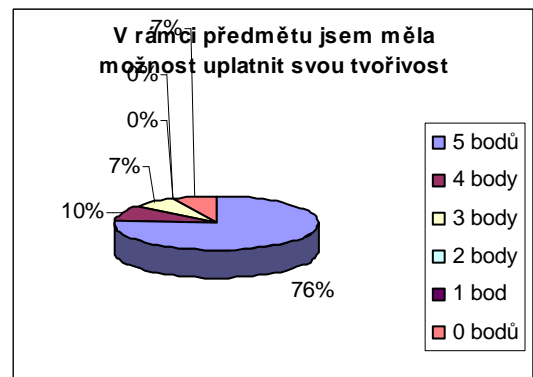
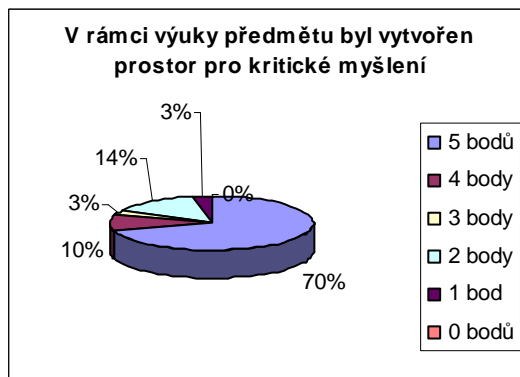
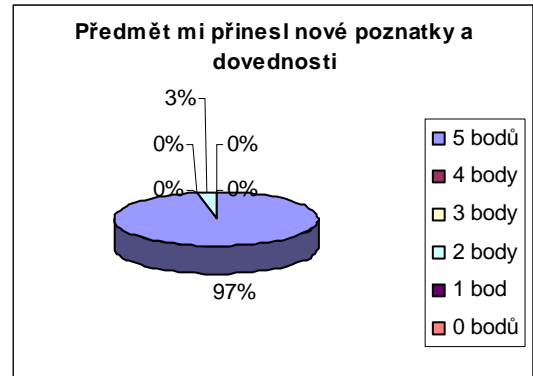
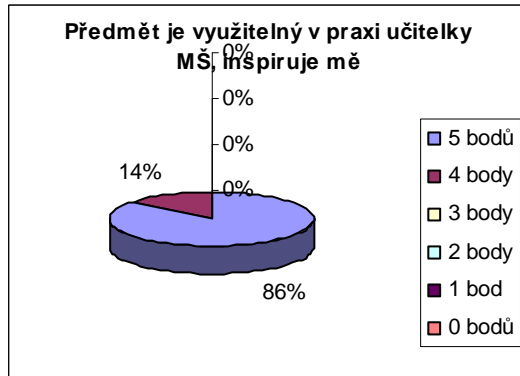
Grafy č. 1

Metodika hrových činností

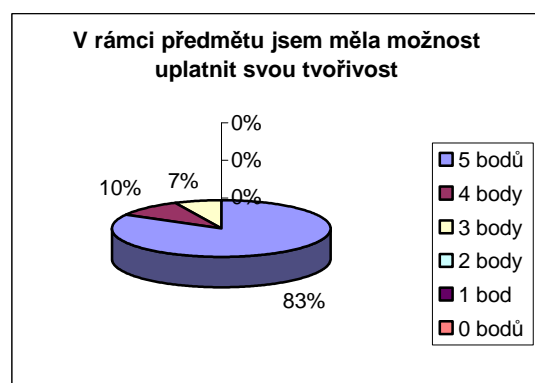
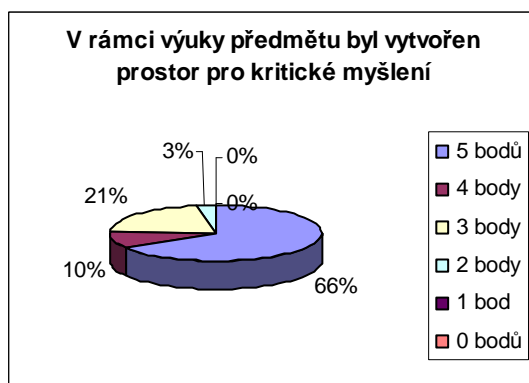
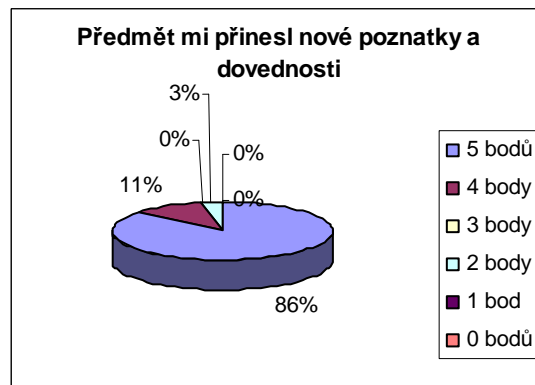
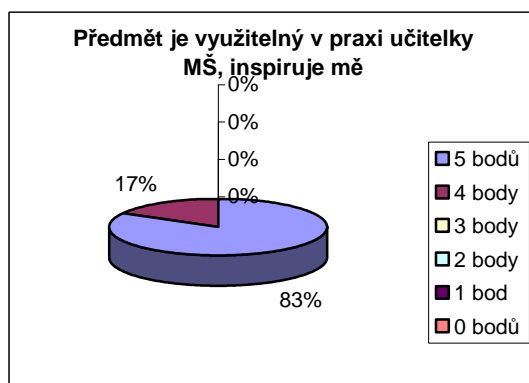
Na základě uvedených grafů k předmětu Metodika hrových činností lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost studentů velmi velký a velký.

Grafy č. 2 Předškolní pedagogika

Na základě uvedených grafů k předmětu Předškolní pedagogika lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost spíše velmi velký a velký.

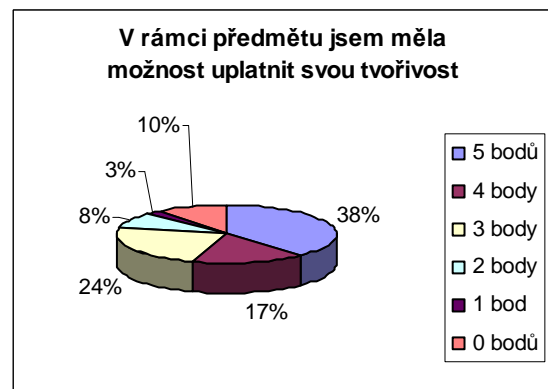
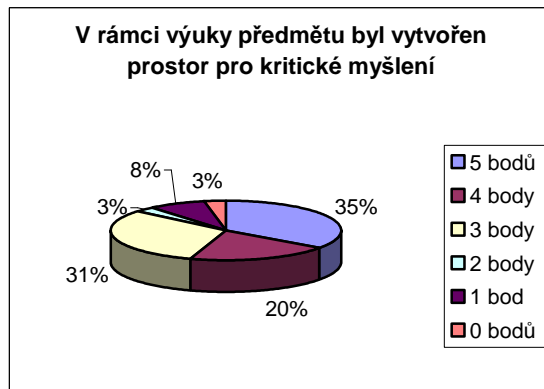
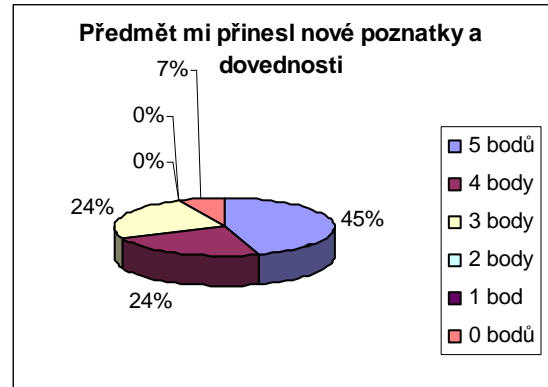
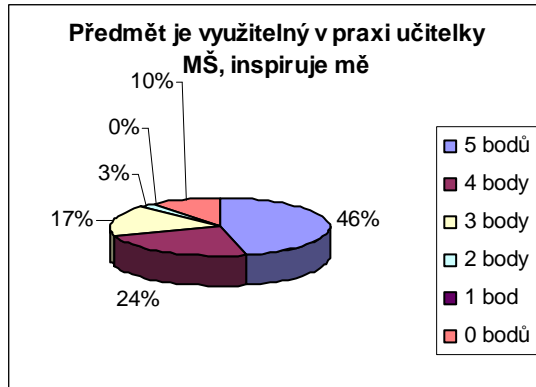
Grafy č. 3 **Průběžná pedagogická praxe**

Na základě uvedených grafů k předmětu Průběžná pedagogická praxe lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

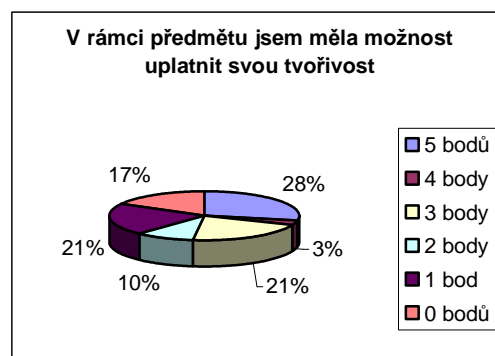
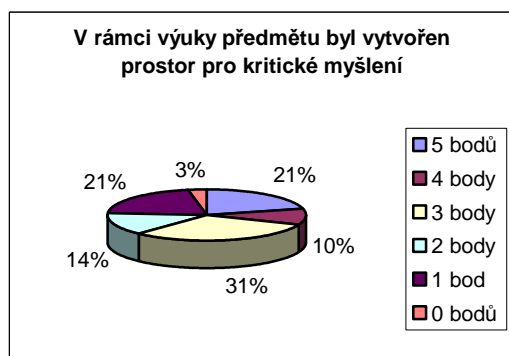
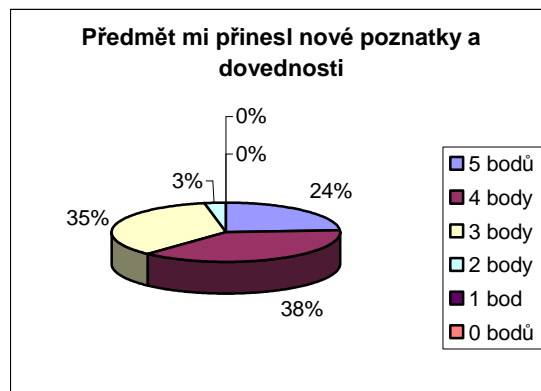
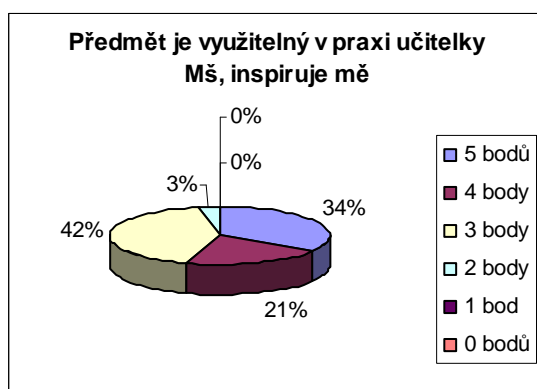
Grafy č. 4 Souvislá pedagogická praxe

Na základě uvedených grafů k předmětu Souvislá pedagogická praxe lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 5 **Sociální a pedagogická komunikace**

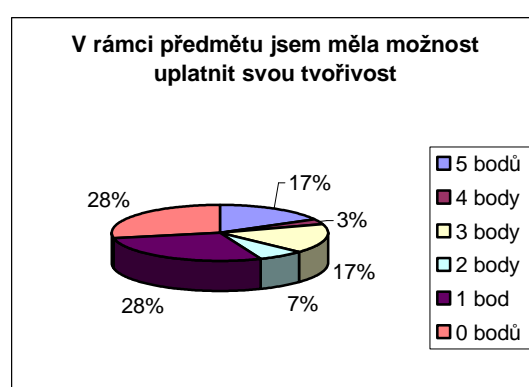
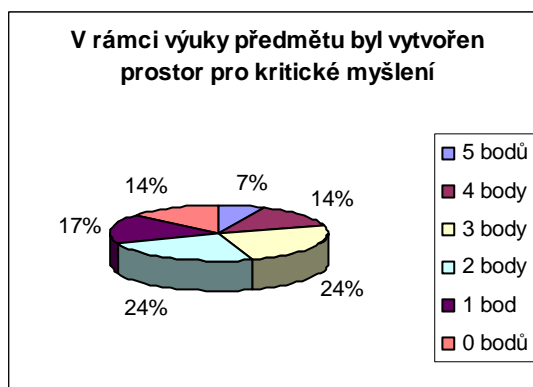
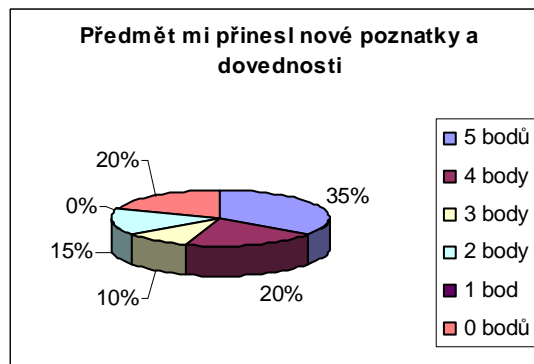
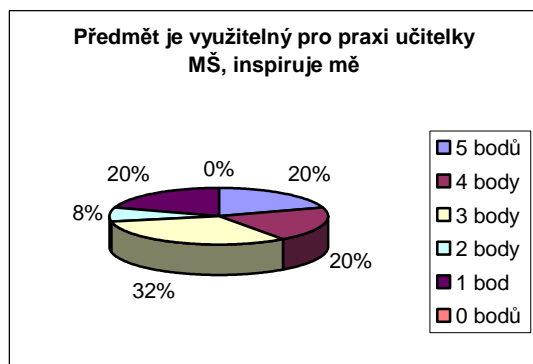

Na základě uvedených grafů k předmětu Sociální a pedagogická komunikace lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 6 Technika mluvené řeči

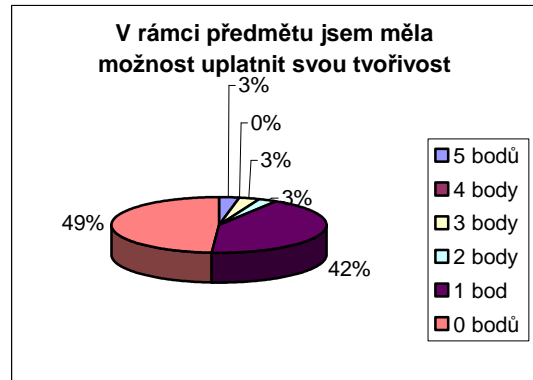
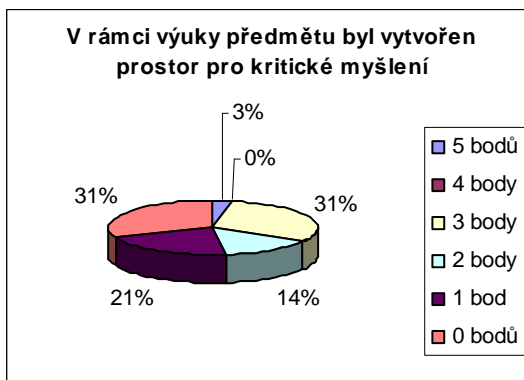
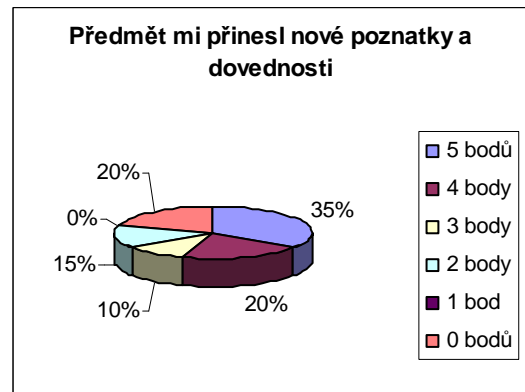
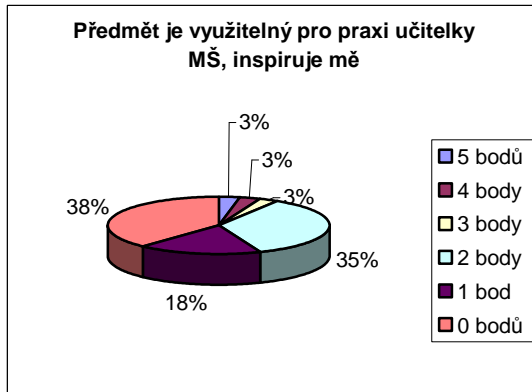
Na základě uvedených grafů k předmětu Technika mluvené řeči lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 7 Úvod do pedagogiky

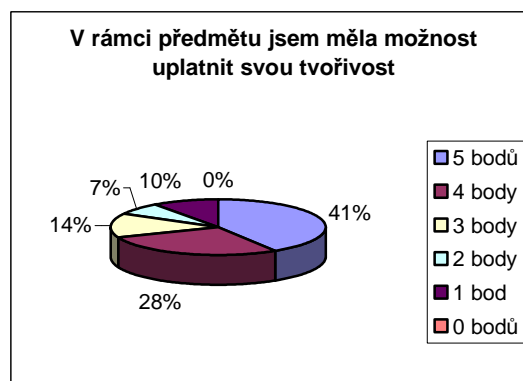
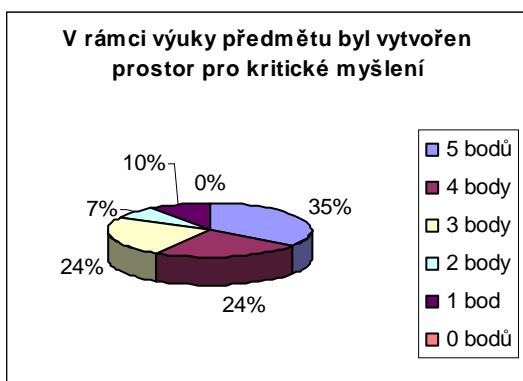
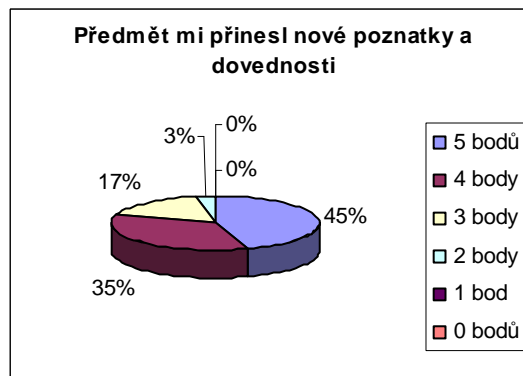
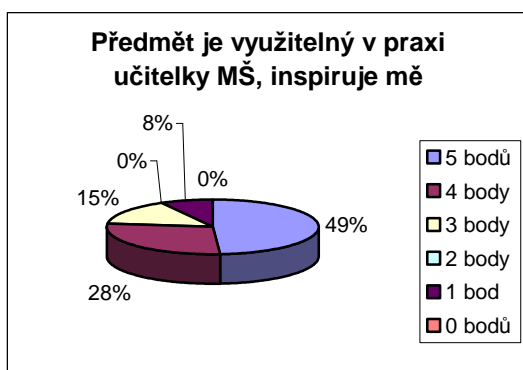

Na základě uvedených grafů k předmětu Úvod do pedagogiky lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 8 **Základy filozofie a sociologie**

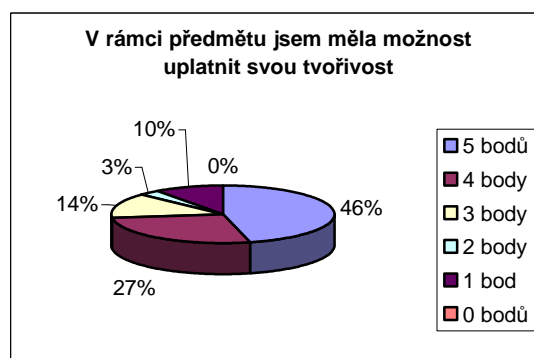
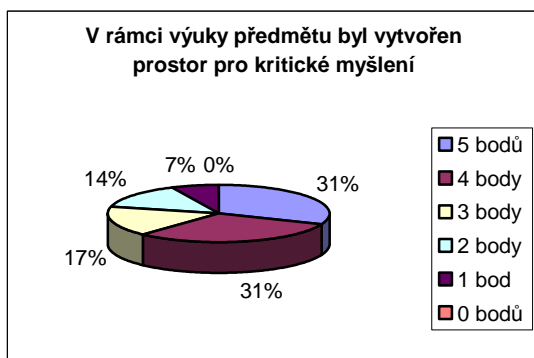
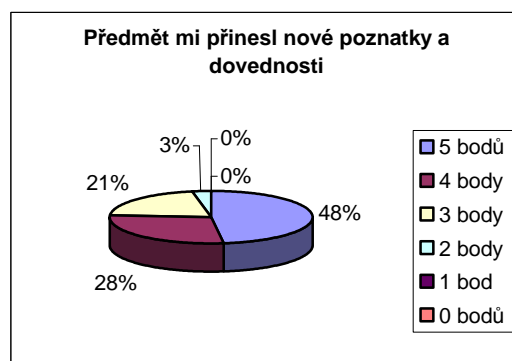
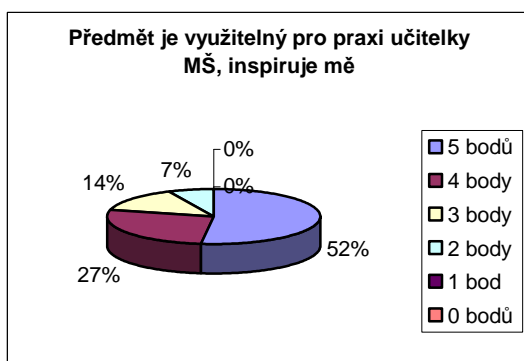

Na základě uvedených grafů k předmětu Základy filozofie a sociologie lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost minimální.

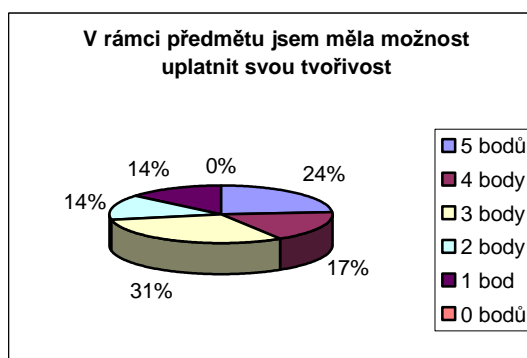
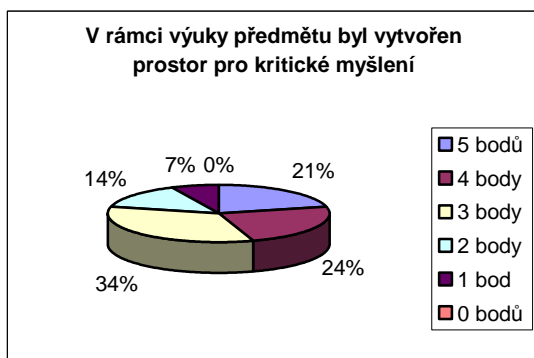
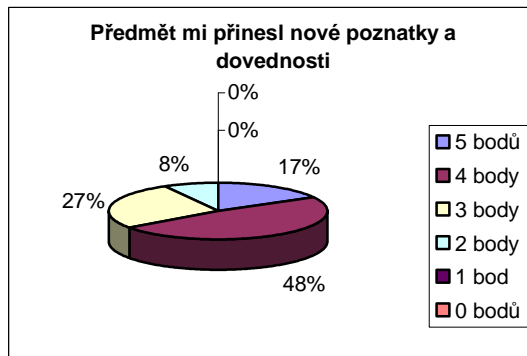
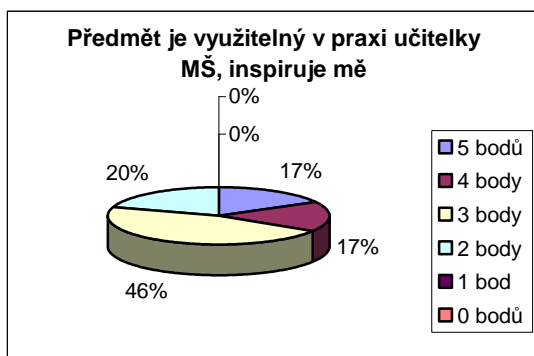
Grafy č. 9 **Dovednostní minimum výchovných předmětů**

Na základě uvedených grafů k předmětu Dovednostní minimum výchovných předmětů lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

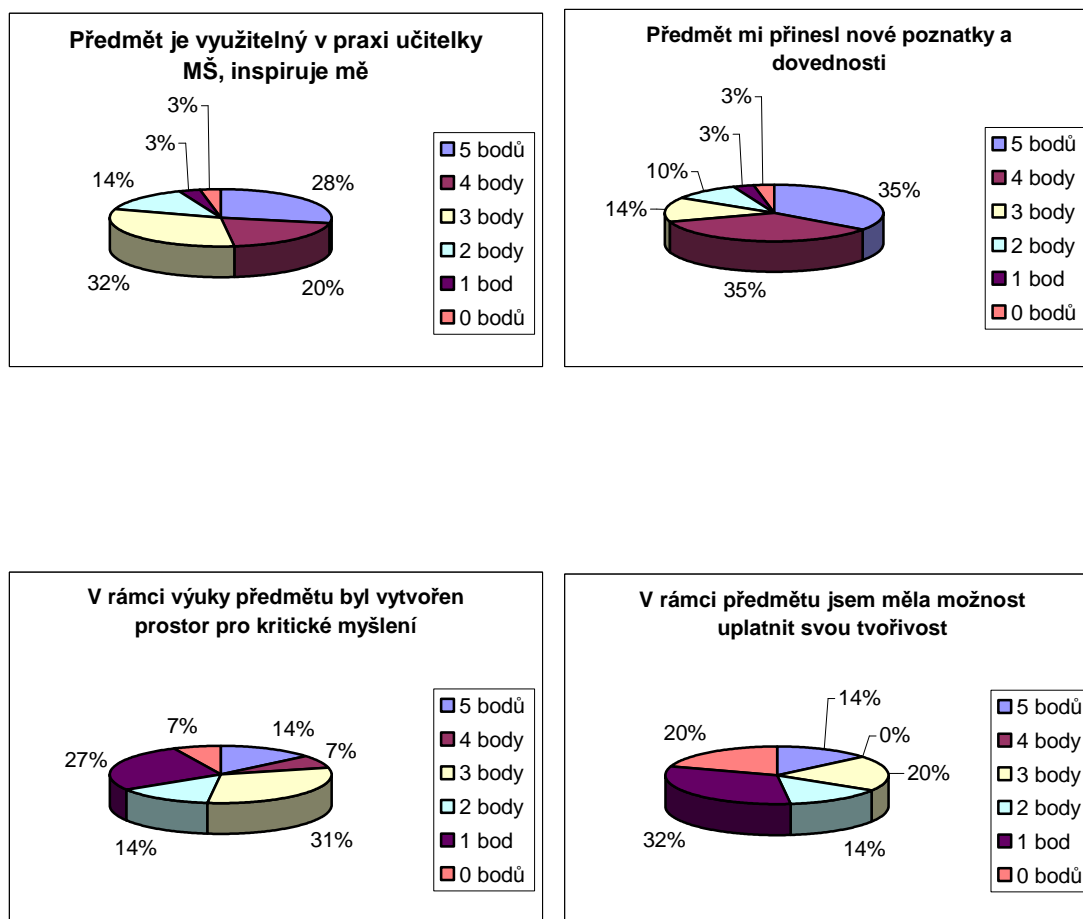
Grafy č. 10 **Kurz integrovaných naukových předmětů**

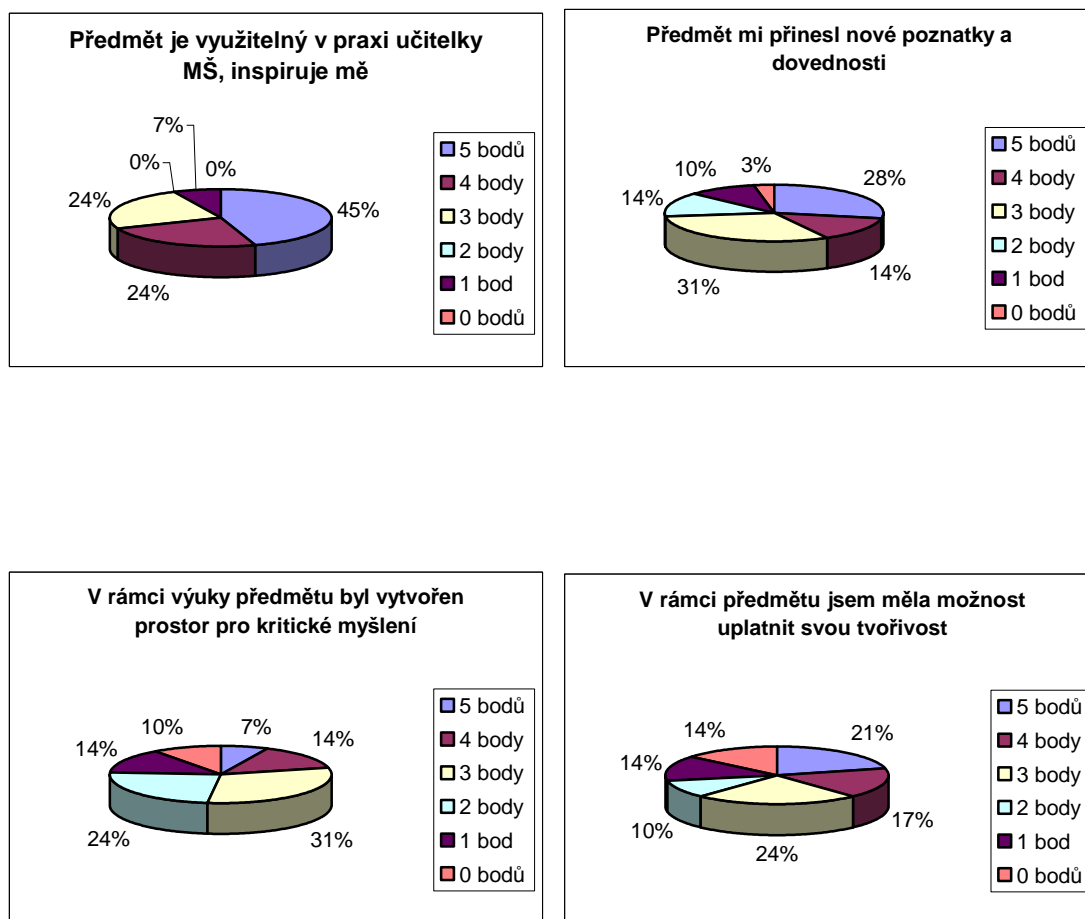
Na základě uvedených grafů k předmětu Kurz integrovaných naukových předmětů lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 11 Osobnostní a sociální výchvik

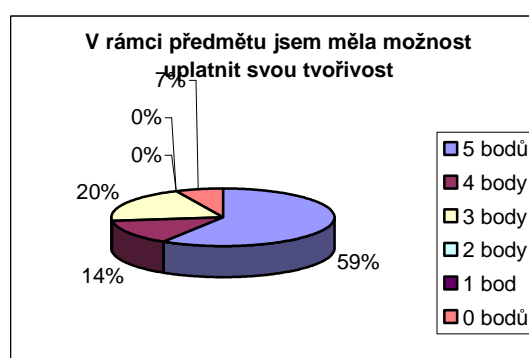
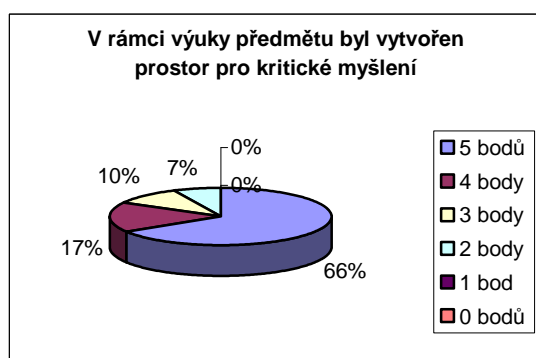
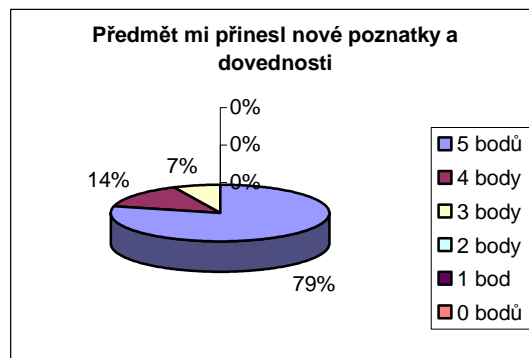
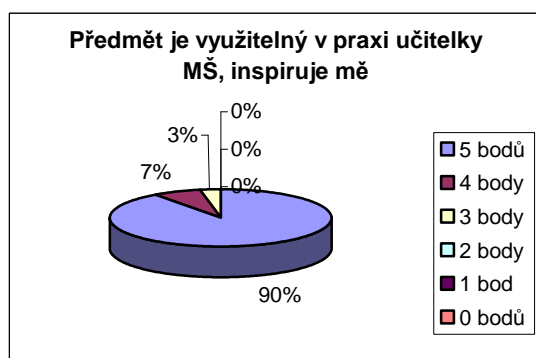
Na základě uvedených grafů k předmětu Osobnostní a sociální výchvik lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 12 Úvod do psychologie

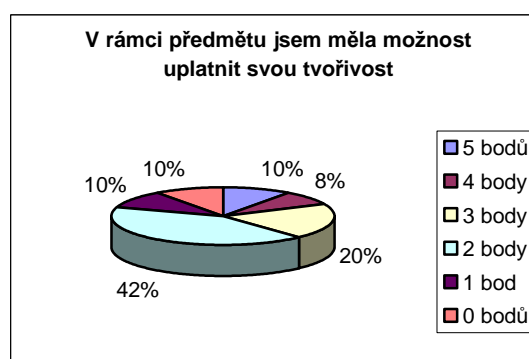
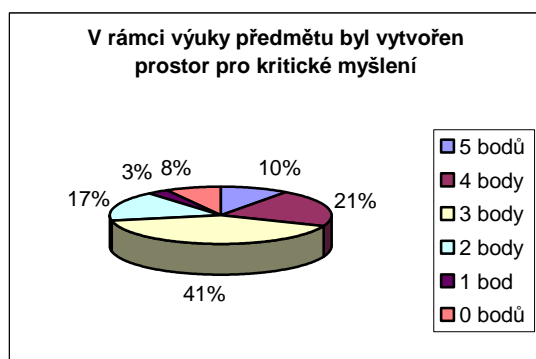
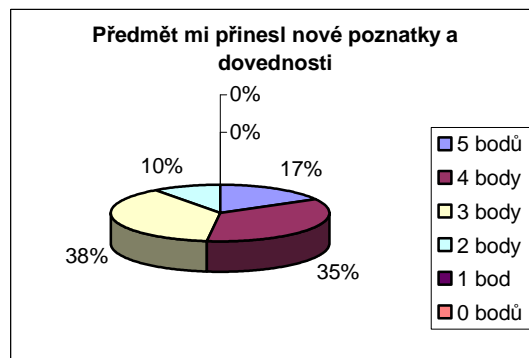
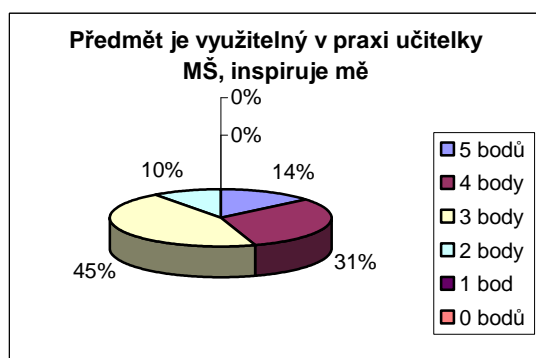
Na základě uvedených grafů k předmětu Úvod do psychologie lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 13 Literatura pro děti

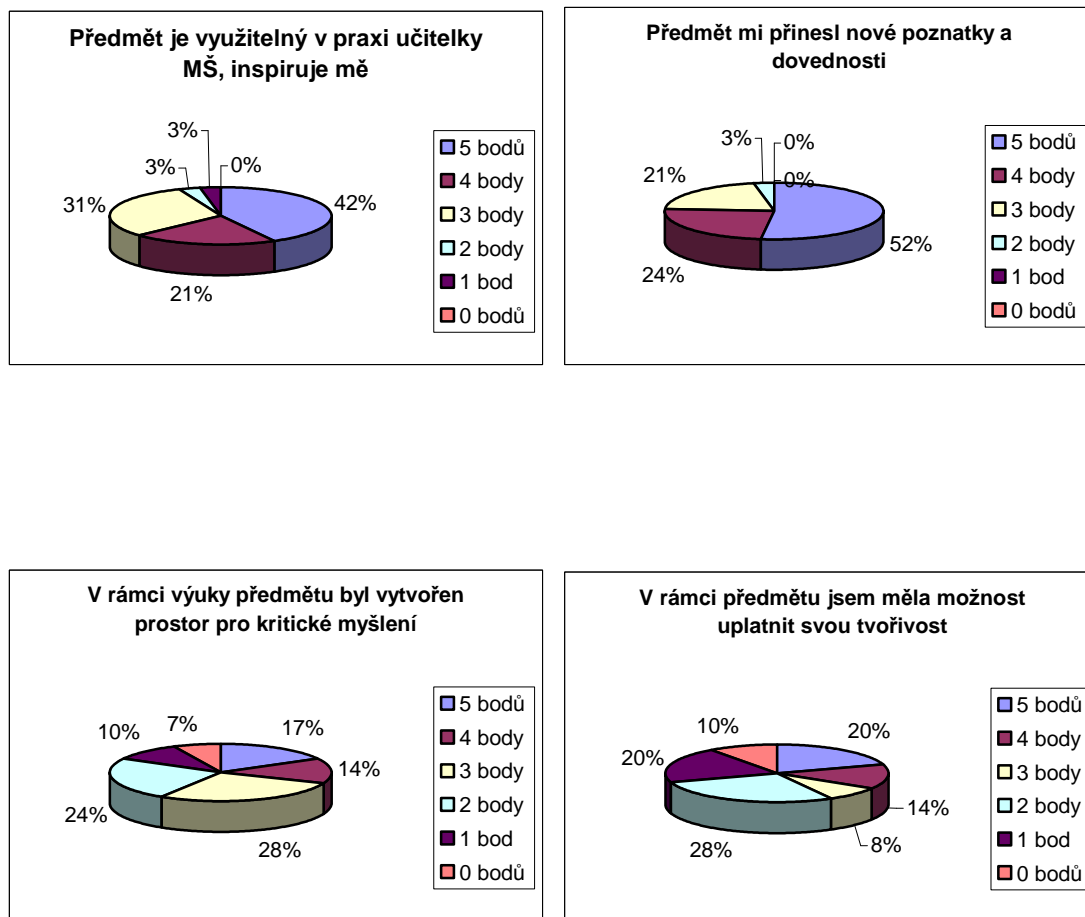
Na základě uvedených grafů k předmětu Literatura pro děti lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 14 **Komunikace s dětmi**

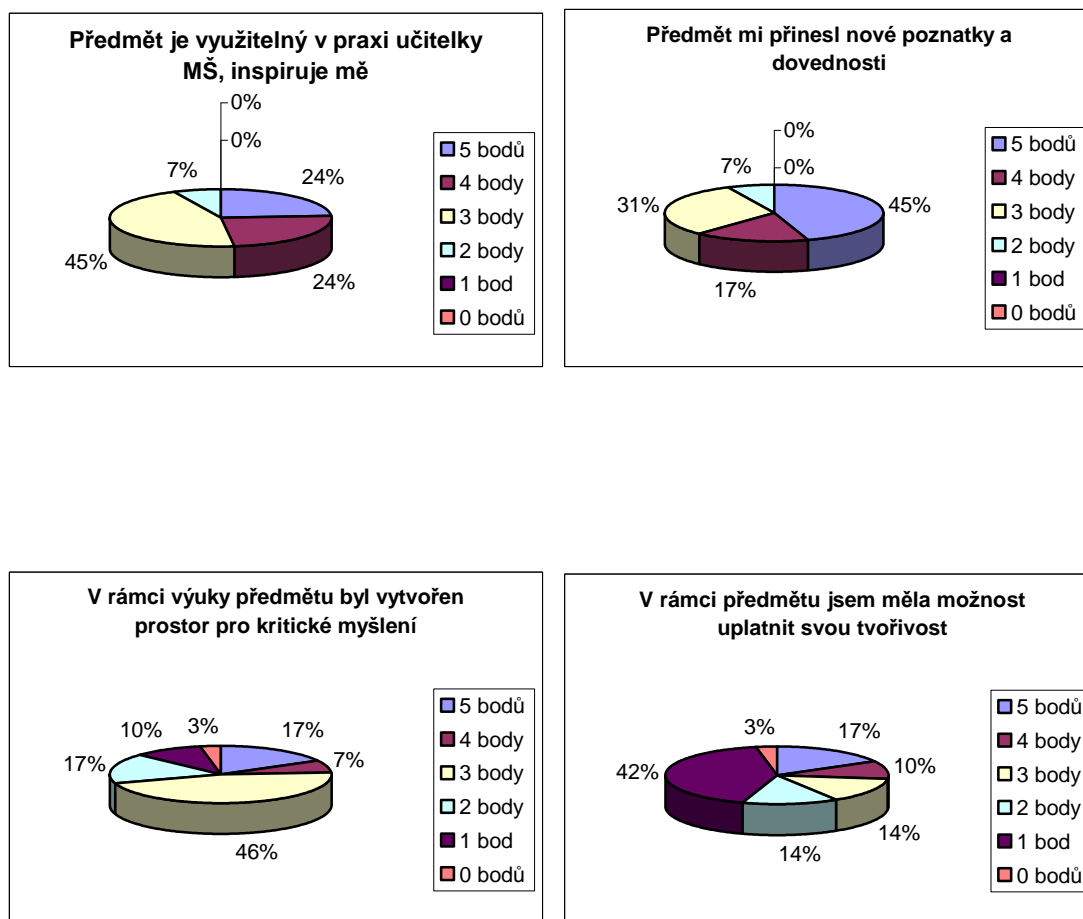
Na základě uvedených grafů k předmětu Komunikace s dětmi lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 15 Sociální pedagogika

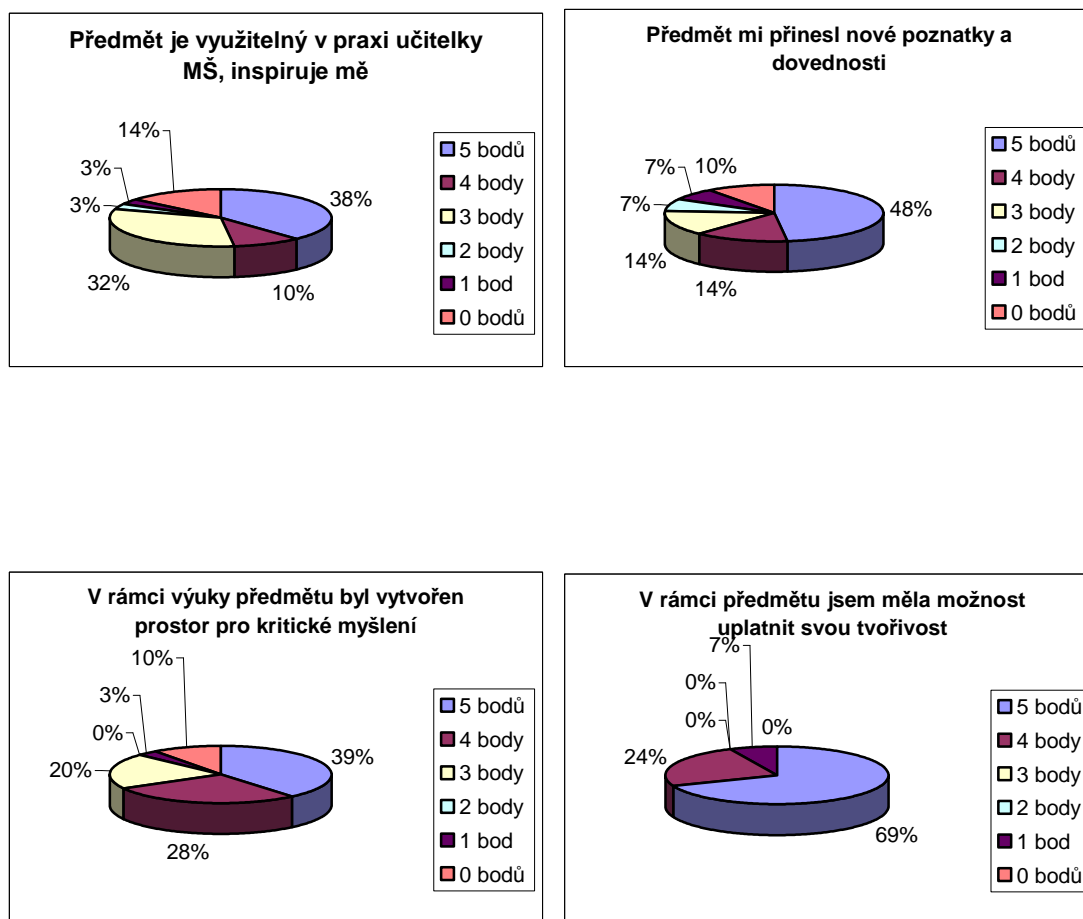
Na základě uvedených grafů k předmětu Sociální pedagogika lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 16 Psychologie osobnosti a jejího vývoje

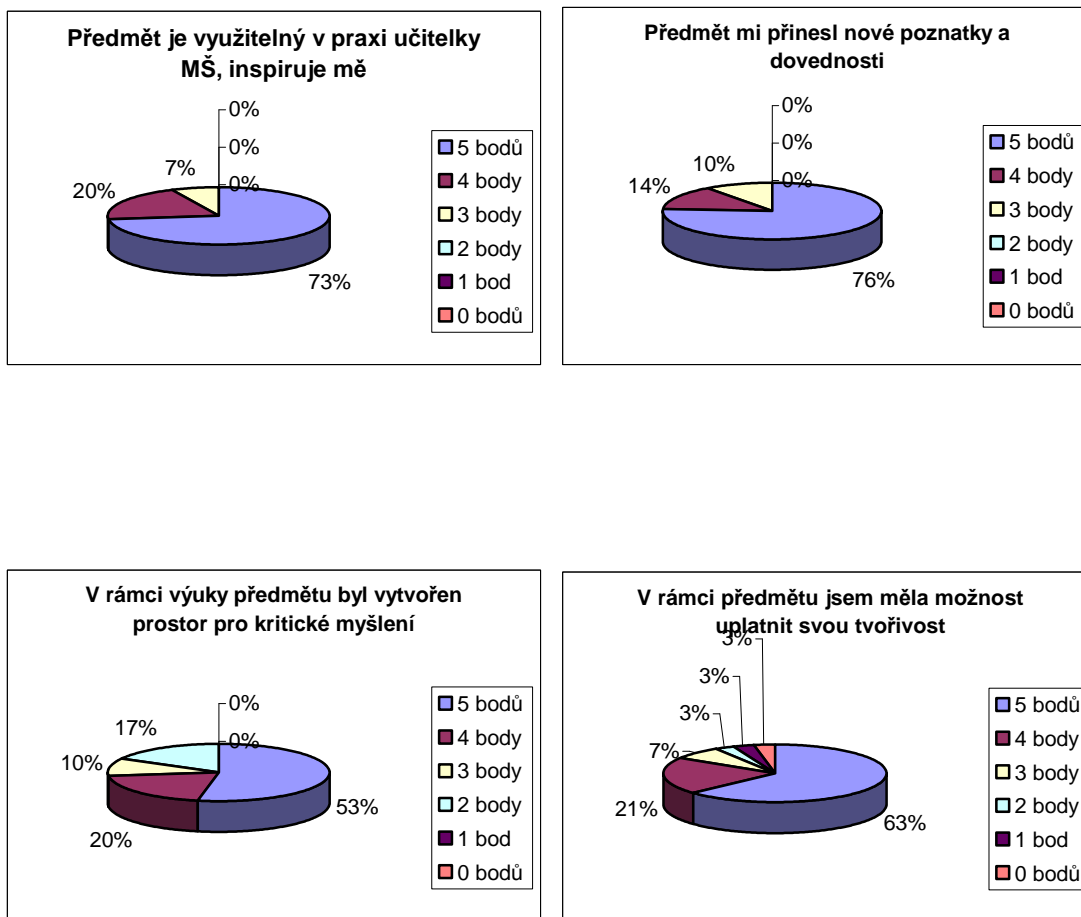
Na základě uvedených grafů k předmětu Psychologie osobnosti a jejího vývoje lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 17 Pedagogická a sociální psychologie

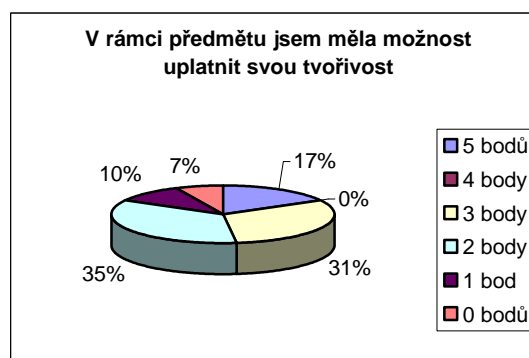
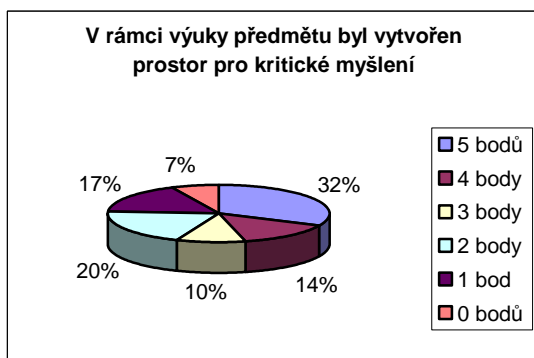
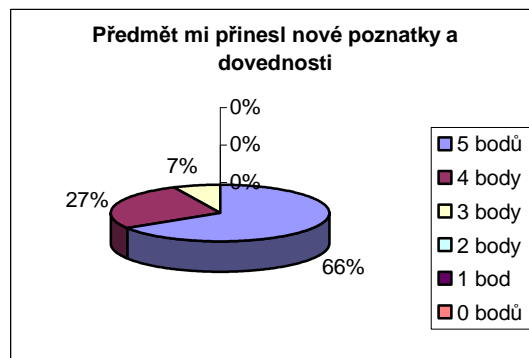
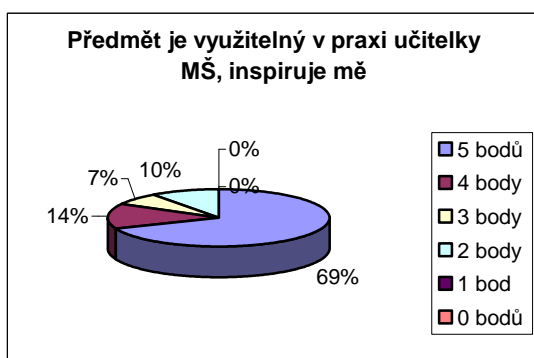
Na základě uvedených grafů k předmětu Pedagogická a sociální psychologie lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 18 **Tvořivá dramatika**

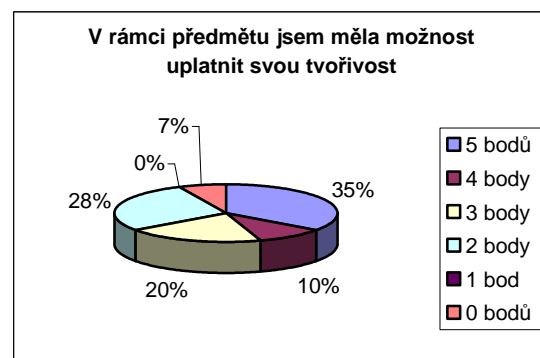
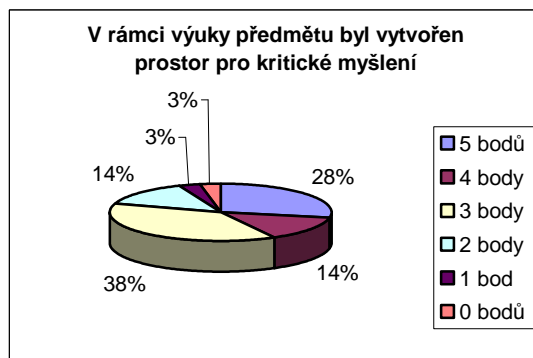
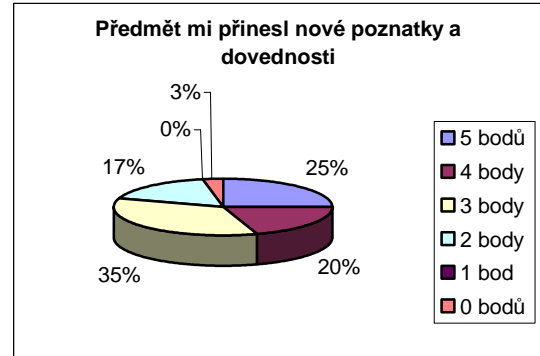
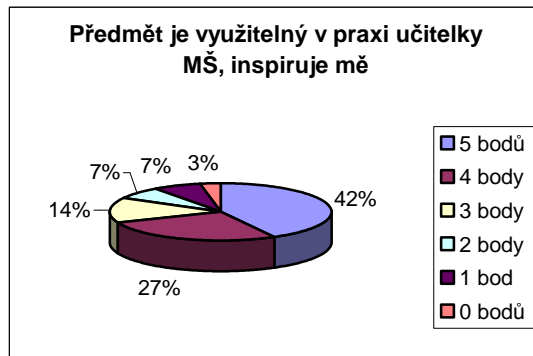
Na základě uvedených grafů k předmětu Tvořivá dramatika lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 19 **Obsah a formy předškolního vzdělávání**

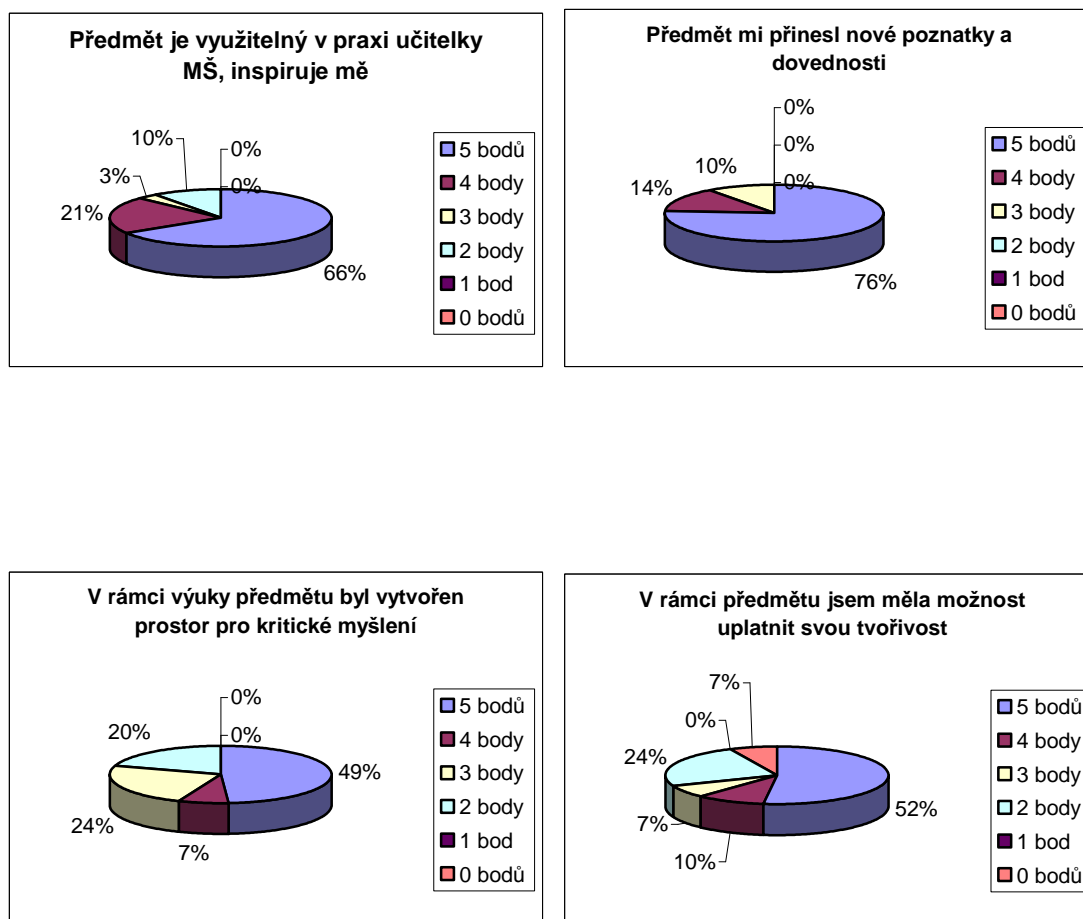
Na základě uvedených grafů k předmětu Obsah a formy předškolního vzdělávání lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 20 Speciální pedagogika

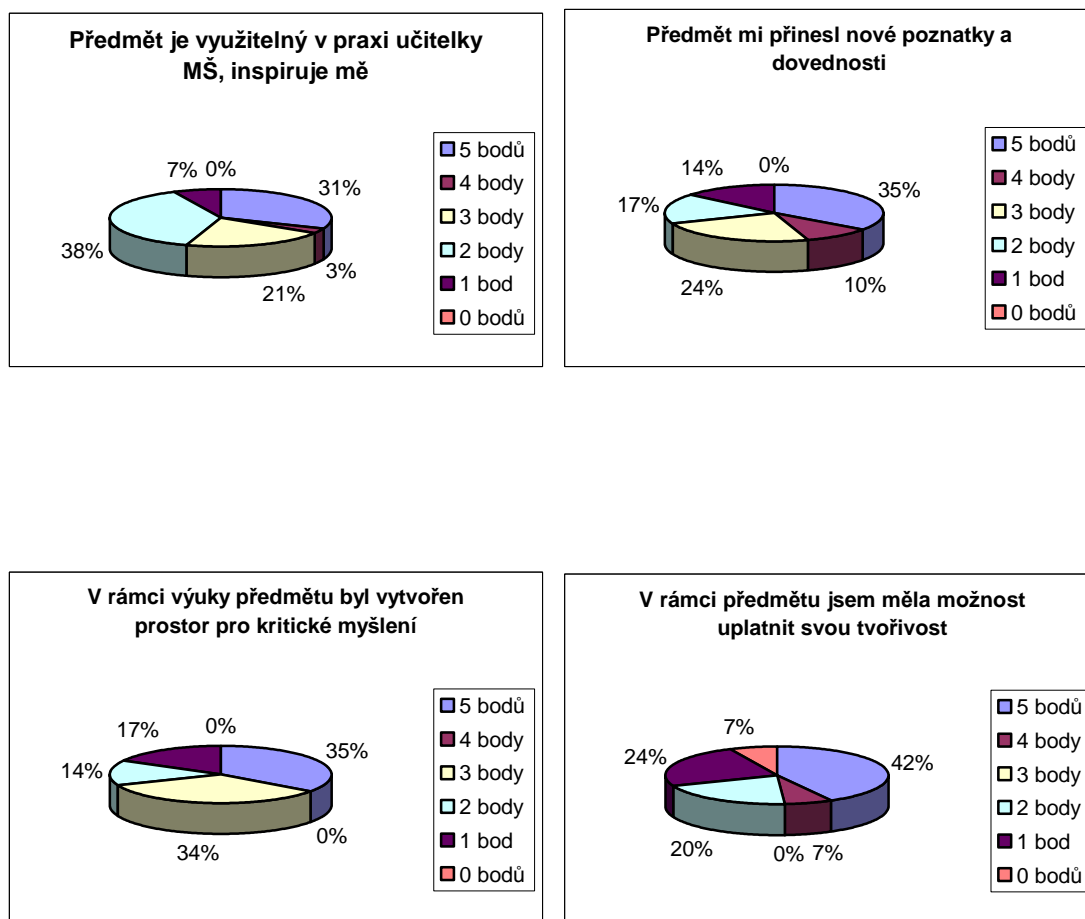
Na základě uvedených grafů k předmětu Speciální pedagogika lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 21 **Sociální ekologie**

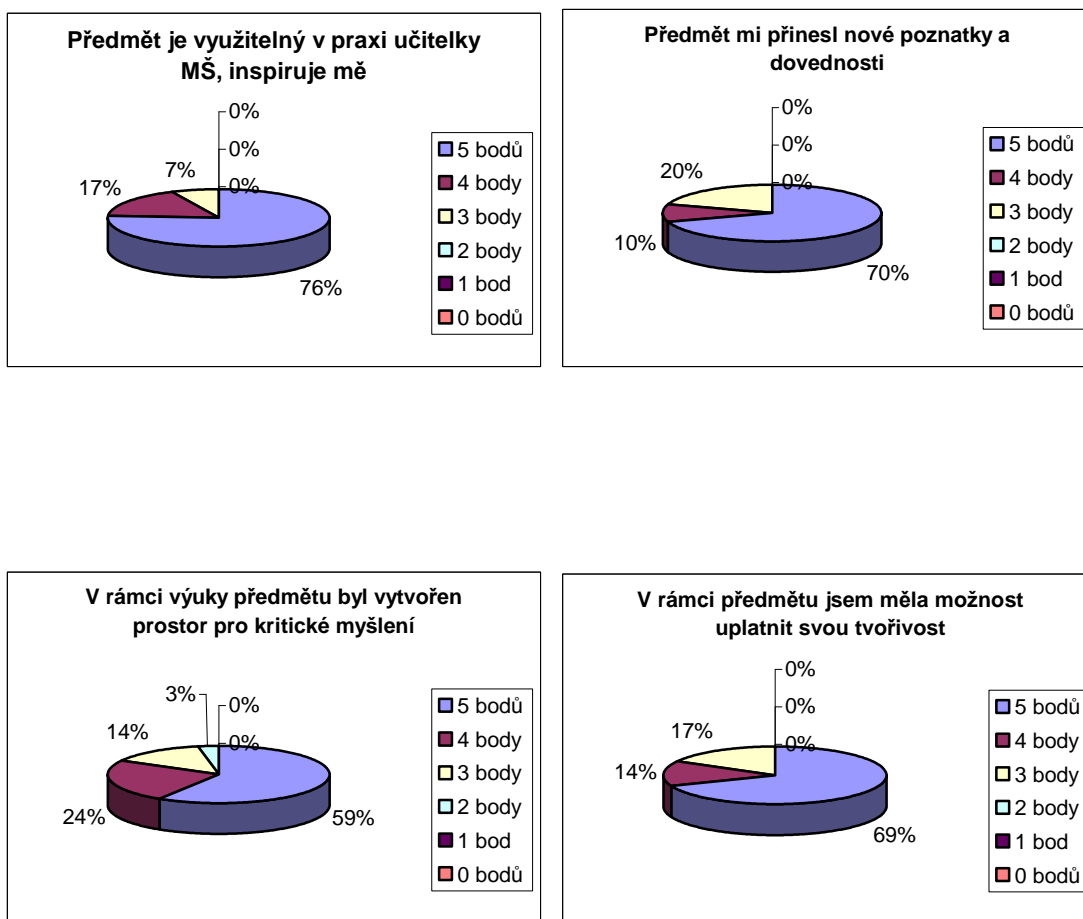
Na základě uvedených grafů k předmětu Sociální ekologie lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 22 Pedagogická diagnostika

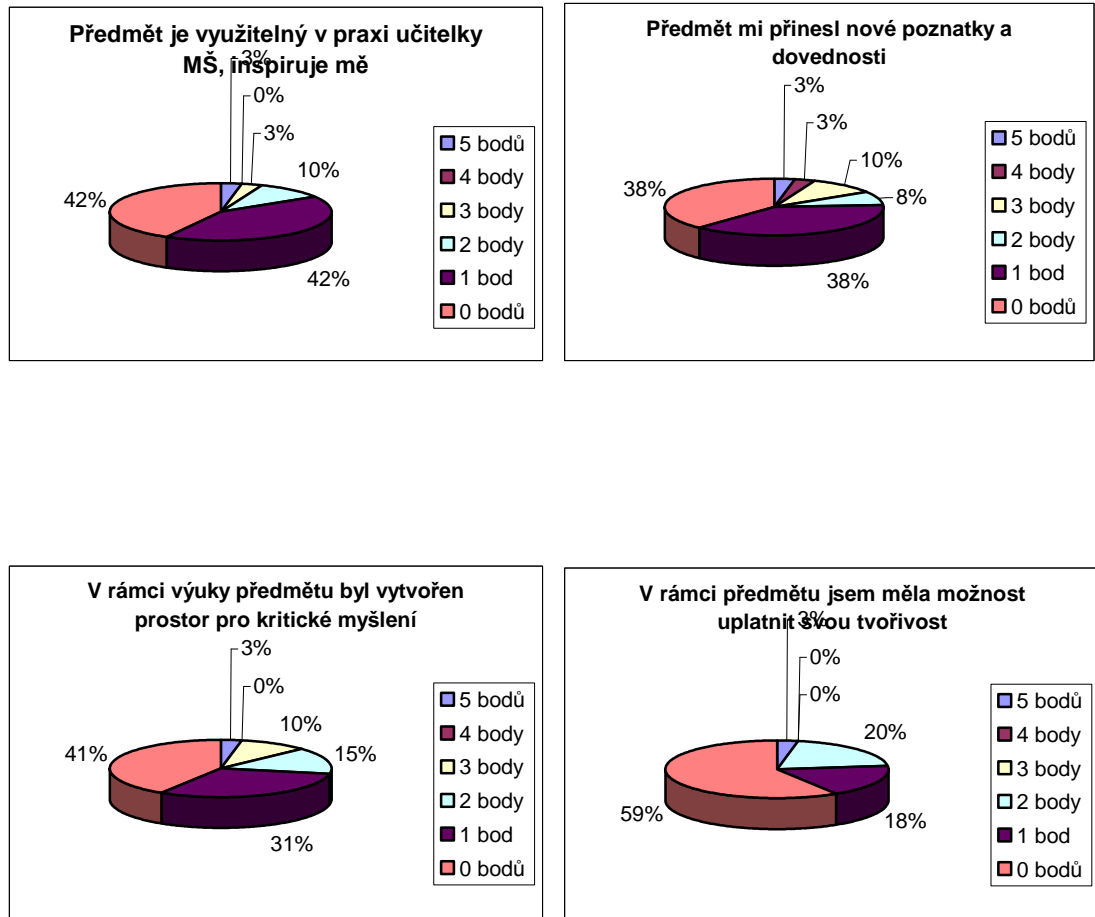
Na základě uvedených grafů k předmětu Pedagogická diagnostika lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 23 Mediální pedagogika

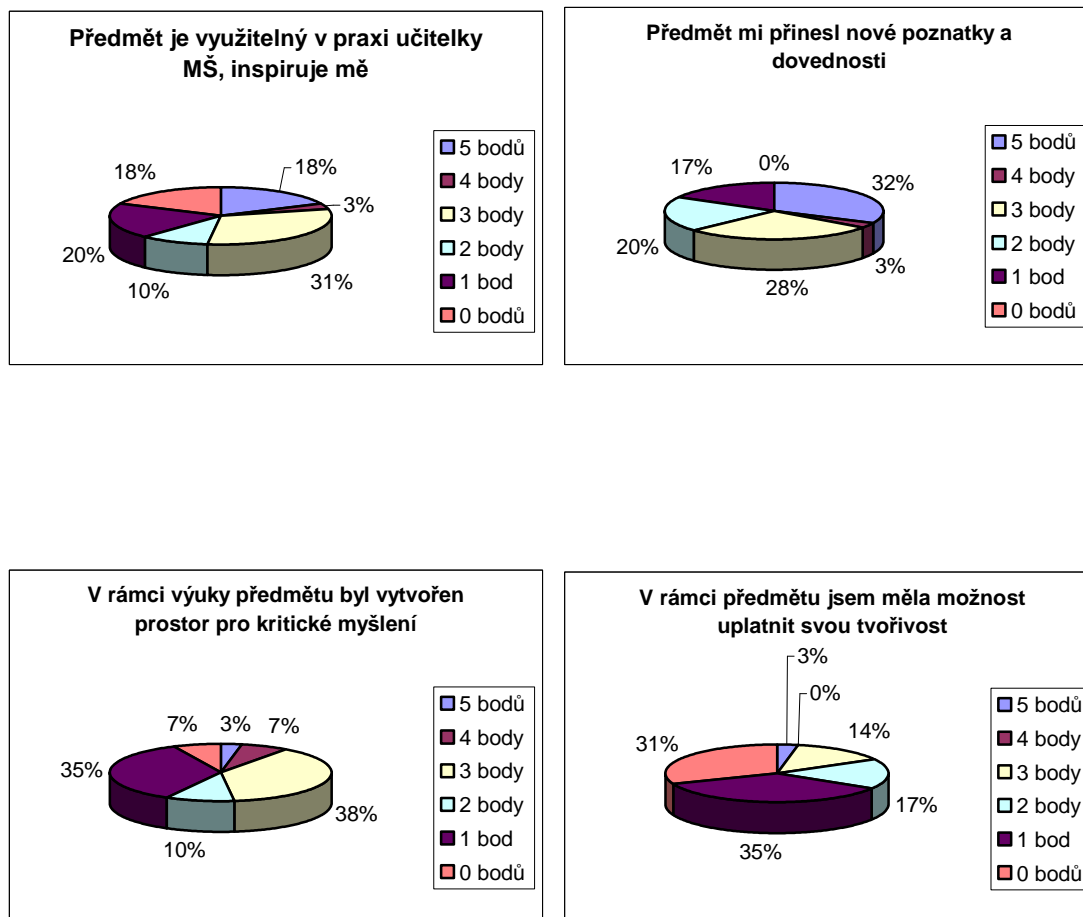
Na základě uvedených grafů k předmětu Mediální pedagogika lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 24 **Rámcový program pro PV a jeho aplikace**

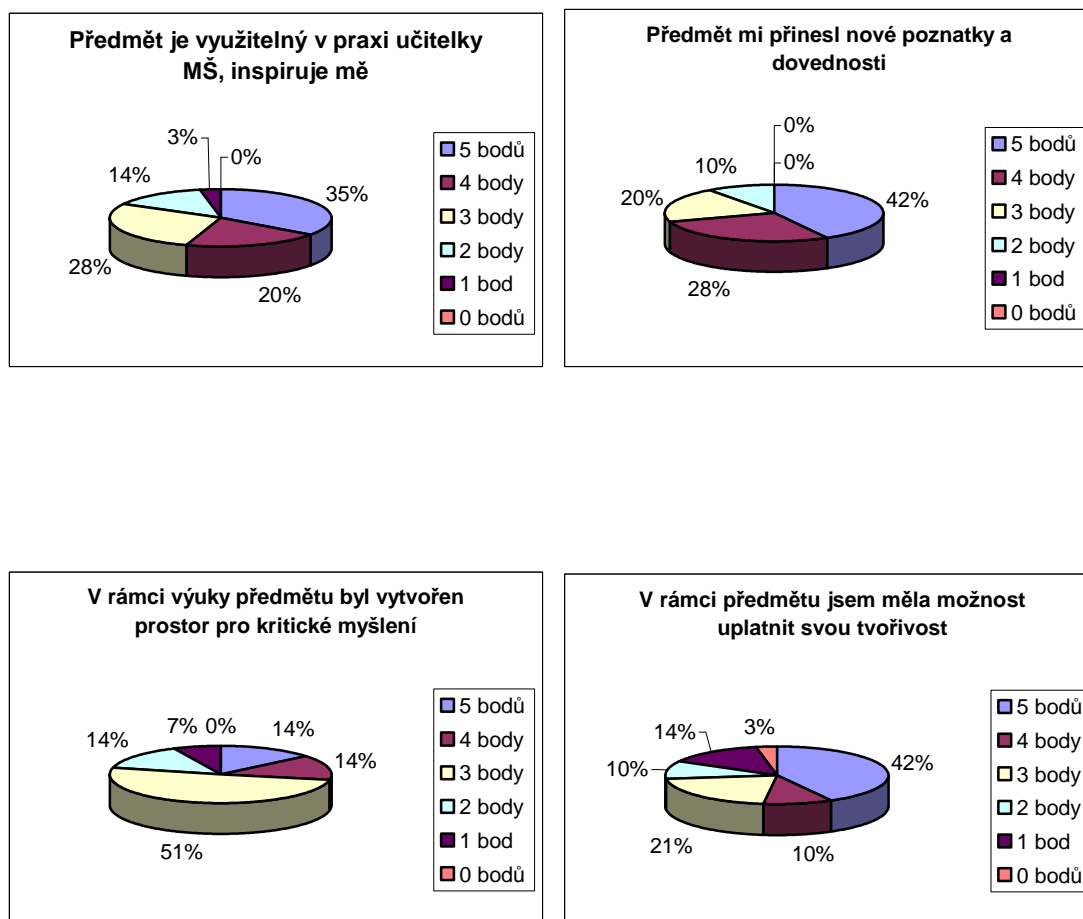
Na základě uvedených grafů k předmětu **Rámcový program pro PV a jeho aplikace** lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 25 Výchova k demokratickému občanství

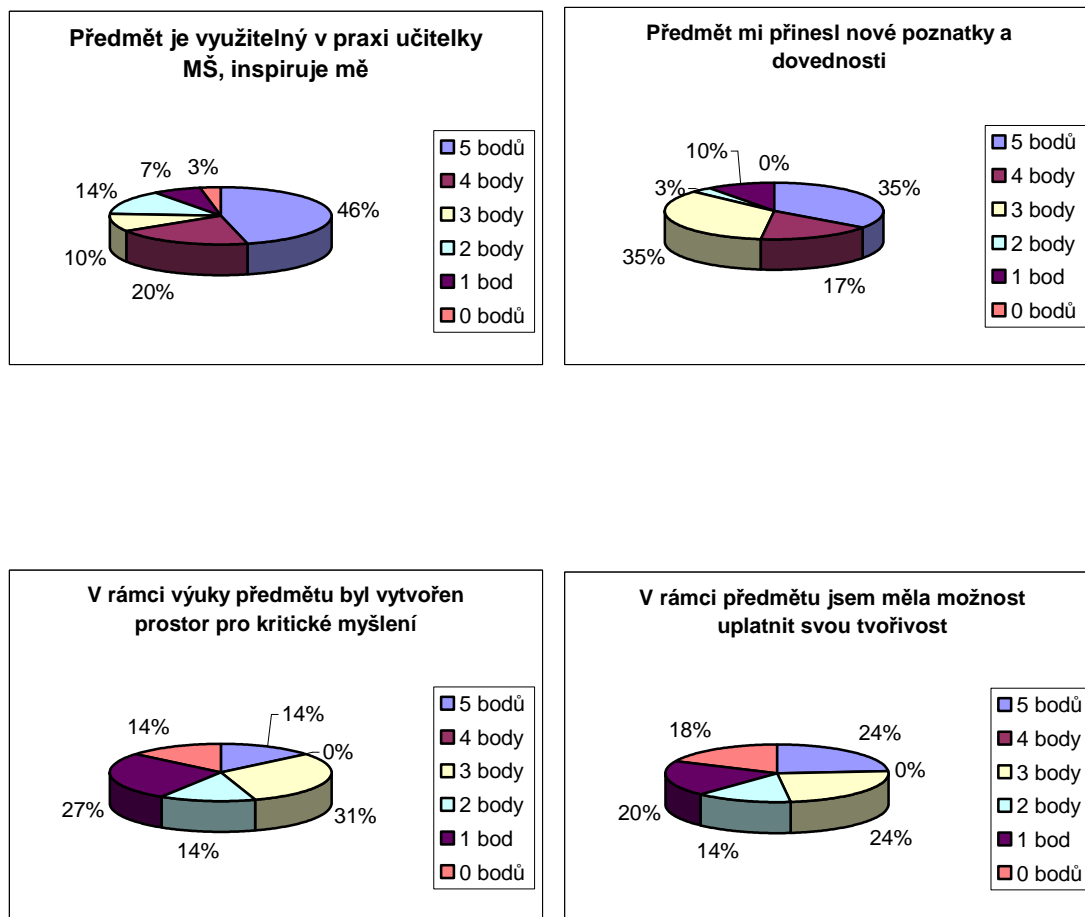
Na základě uvedených grafů k předmětu Výchova k demokratickému občanství lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu nebyl tvořen prostor pro tvořivost.

Grafy č. 26 Metodika pedagogického výzkumu

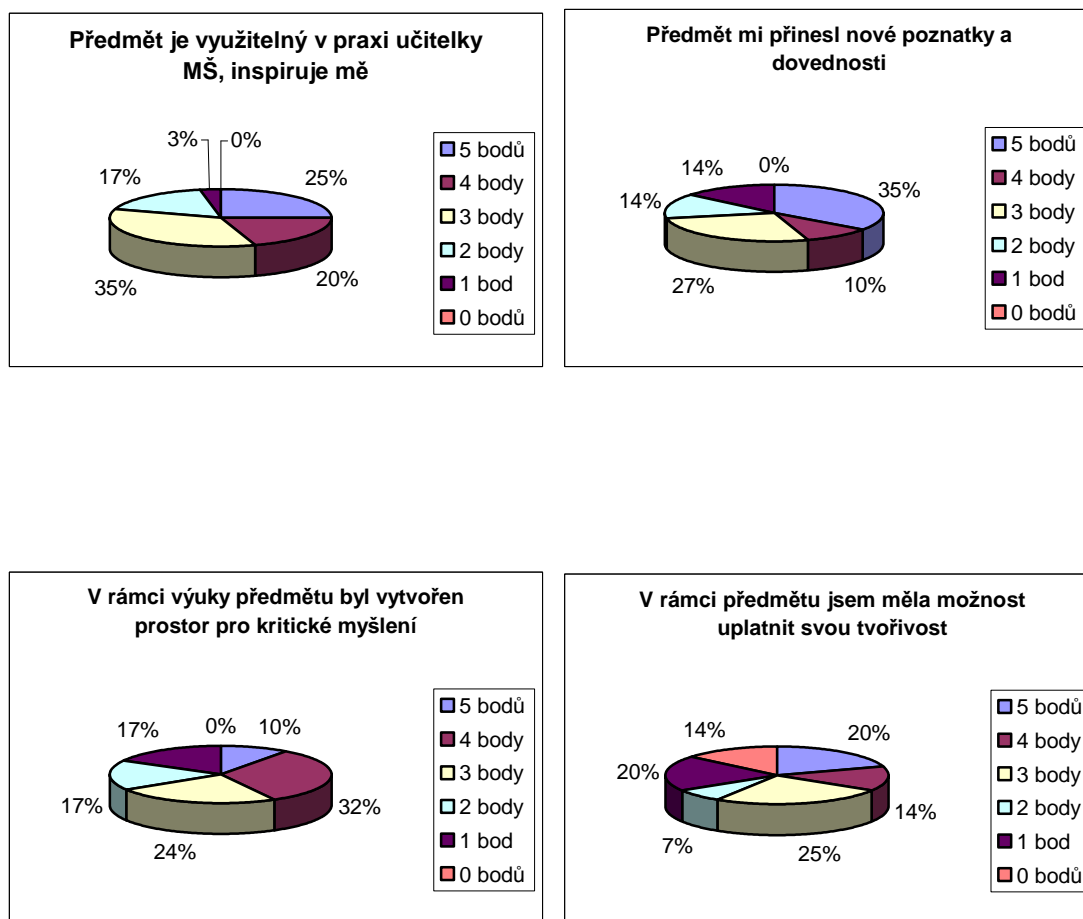
Na základě uvedených grafů k předmětu Metodika pedagogického výzkumu lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost minimální.

Grafy č. 27 Psychopatologie

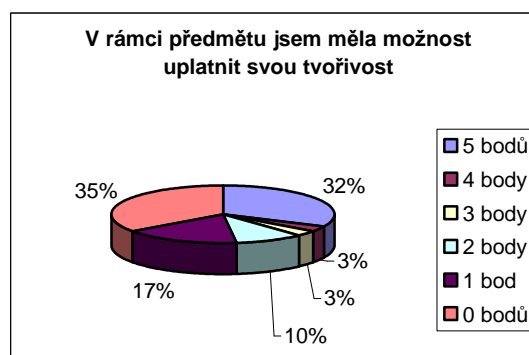
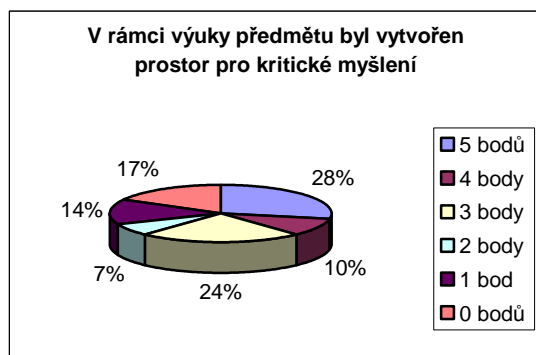
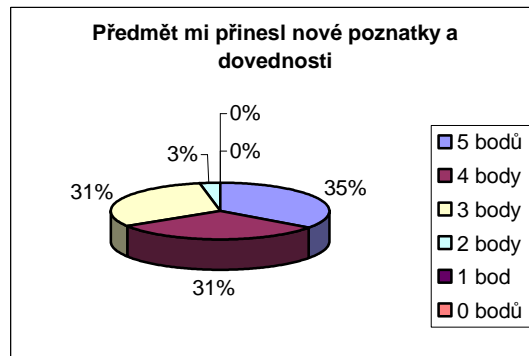
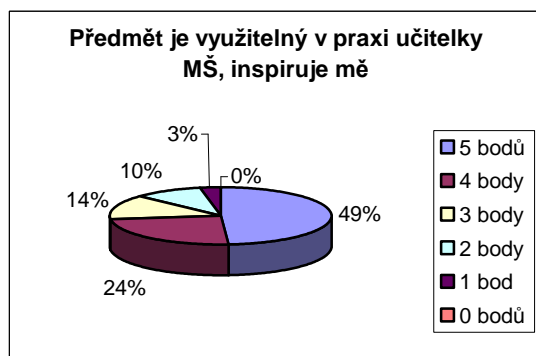
Na základě uvedených grafů k předmětu Psychopatologie lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 28 **Biologie dítěte**

Na základě uvedených grafů k předmětu Biologie dítěte lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

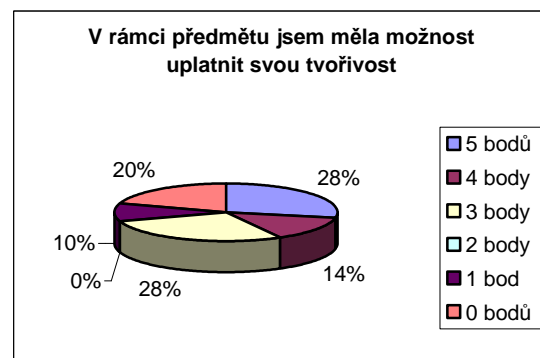
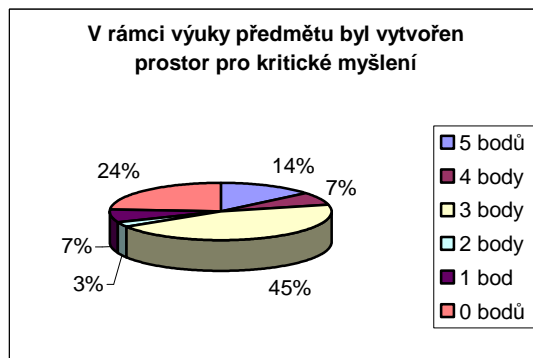
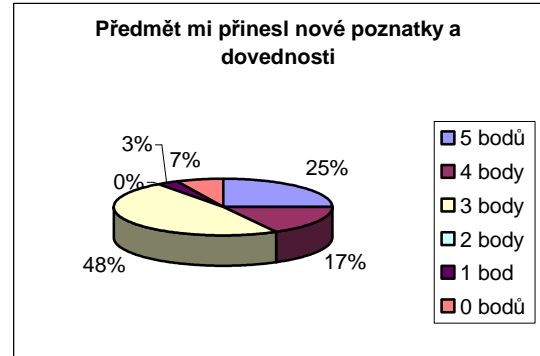
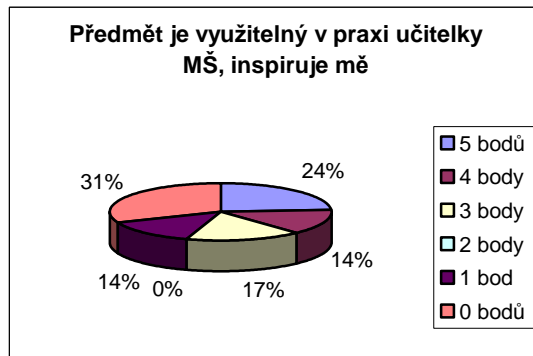
Grafy č. 29 Aplikovaná psychologie

Na základě uvedených grafů k předmětu Aplikovaná psychologie lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

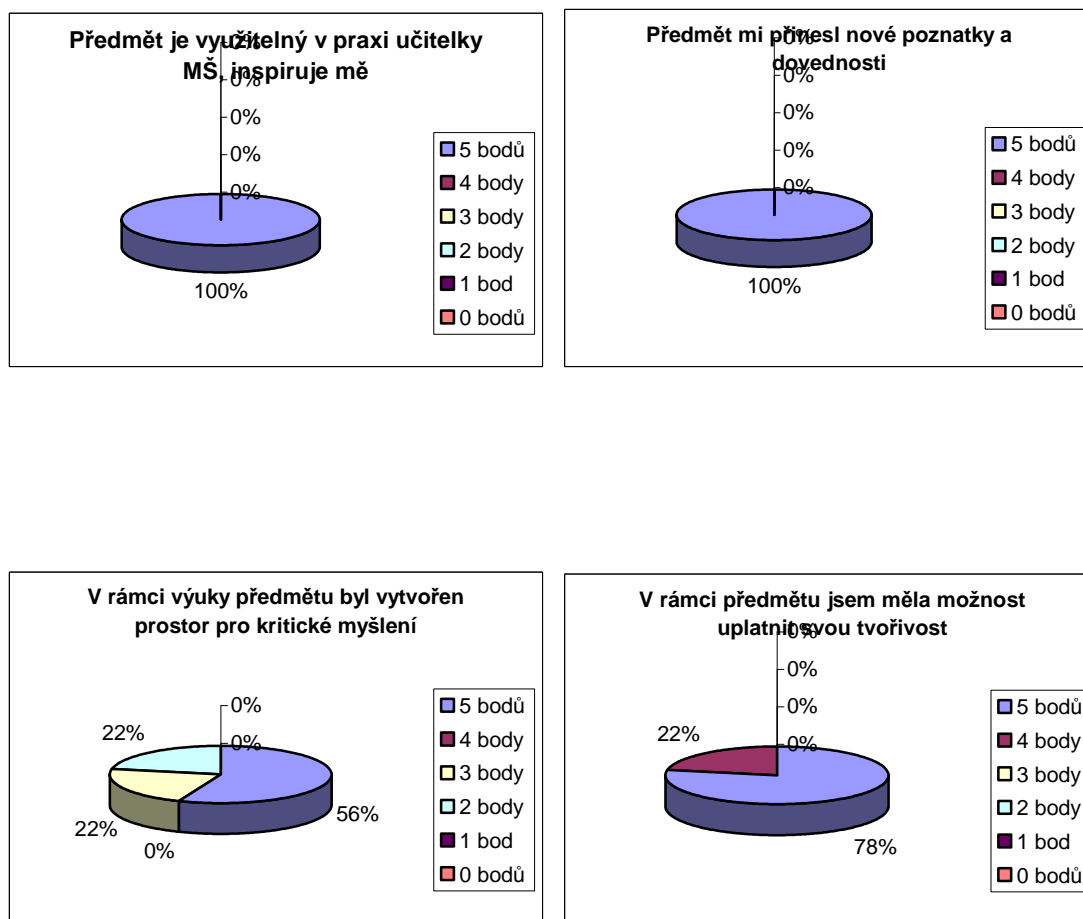
Grafy č. 30 Školní legislativa a personalistika

Na základě uvedených grafů k předmětu Školní legislativa a personalistika lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

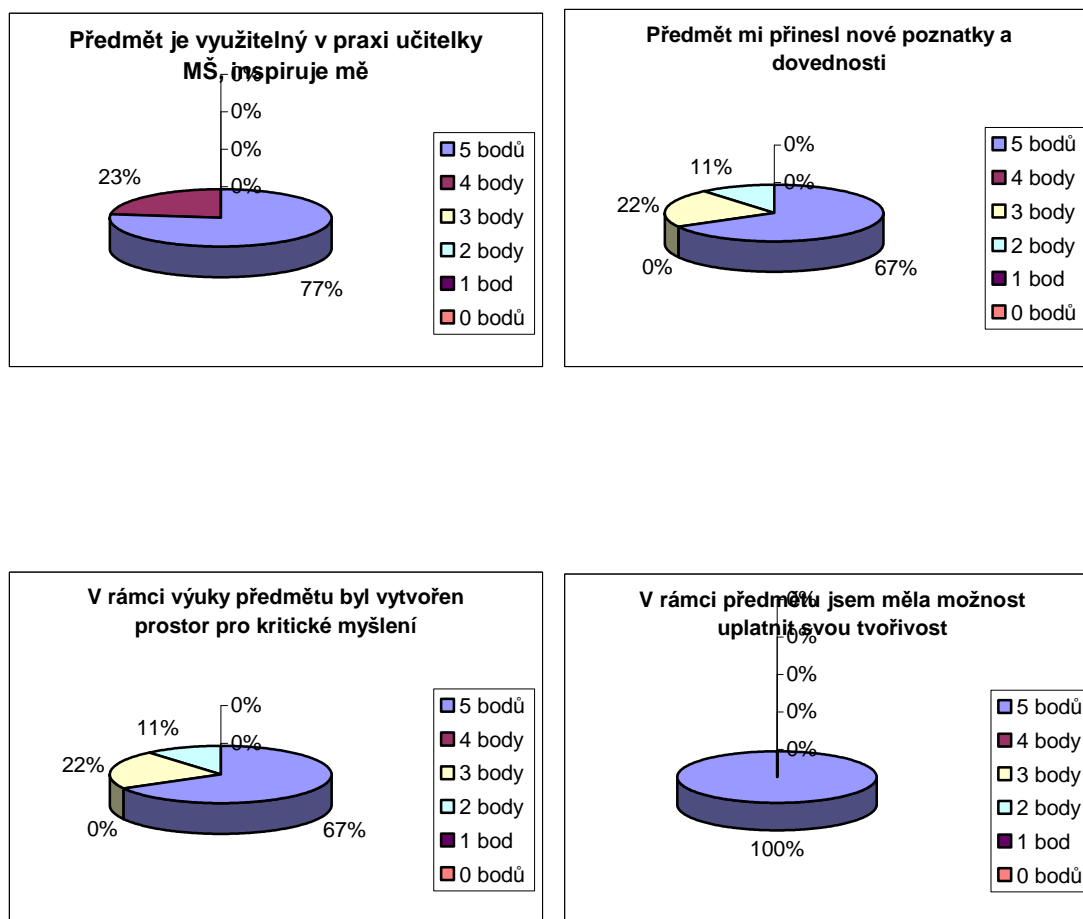
Grafy č. 31 **Seminář k závěrečným bakalářským pracím**

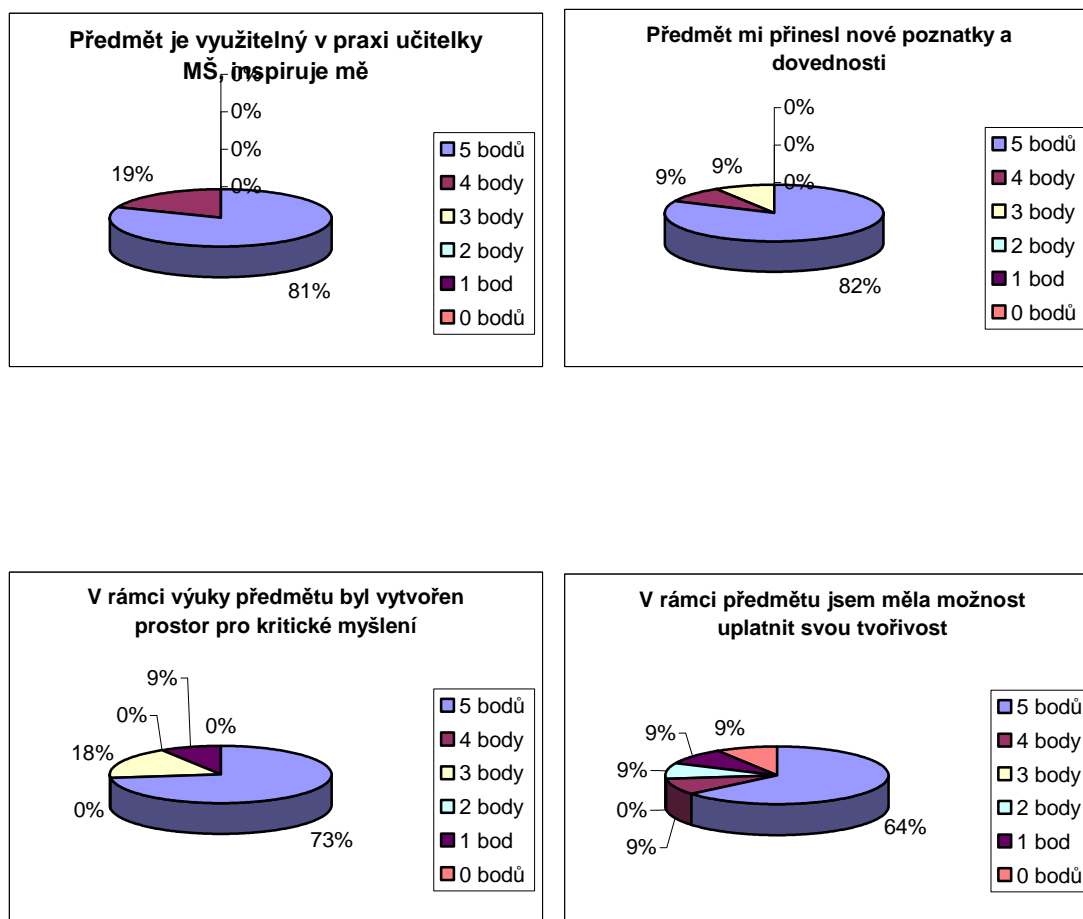
Na základě uvedených grafů k předmětu Seminář k závěrečným bakalářským pracím lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost tvořen částečně.

Grafy č. 32 Řízení školy a management –specializace

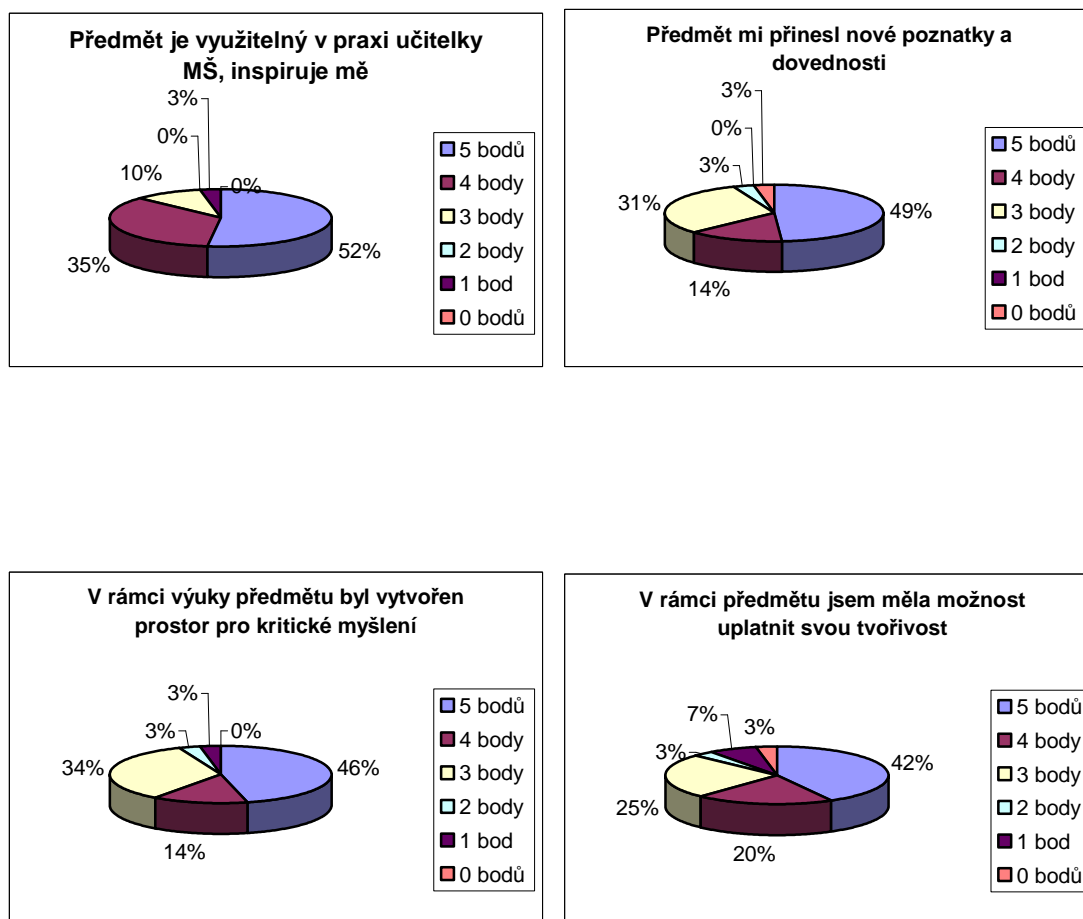
Na základě uvedených grafů k předmětu Řízení školy a management - specializace lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 33 Estetická výchova – specializace

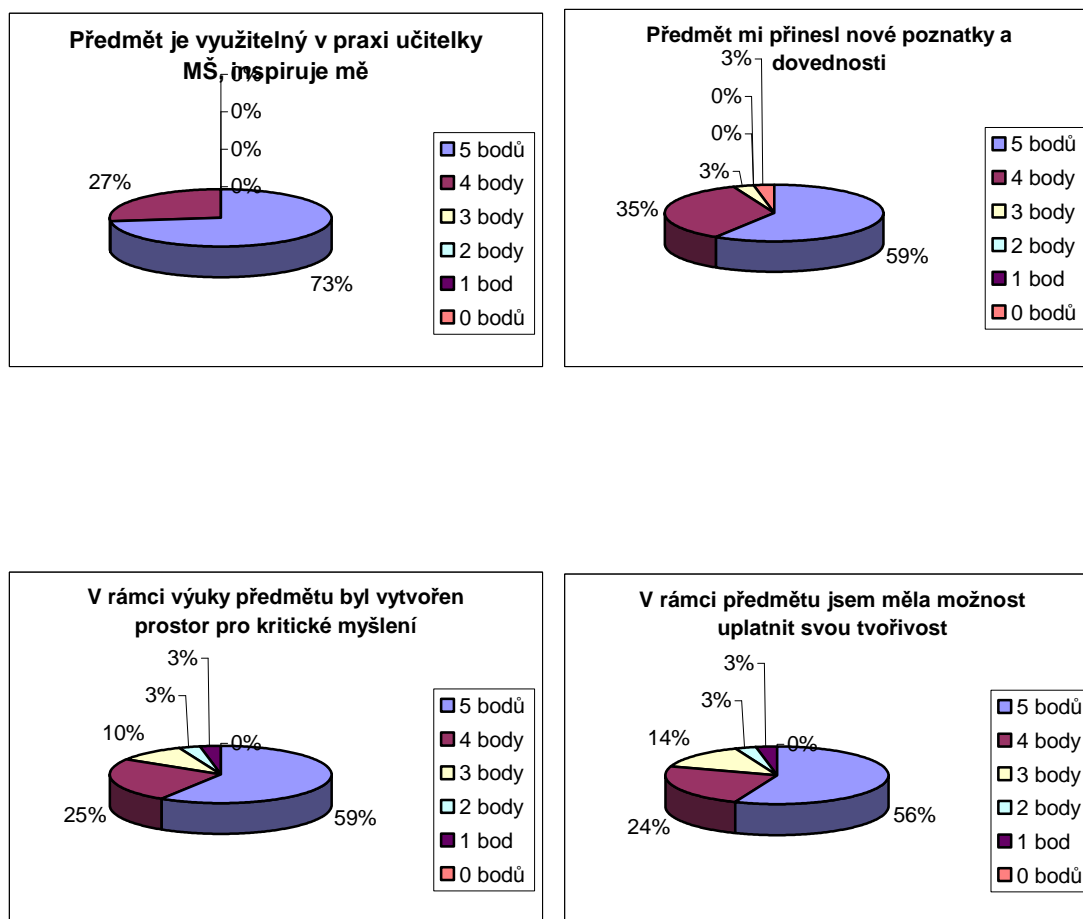
Na základě uvedených grafů k předmětu Estetická výchova - specializace lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 34 Speciální pedagogika – specializace

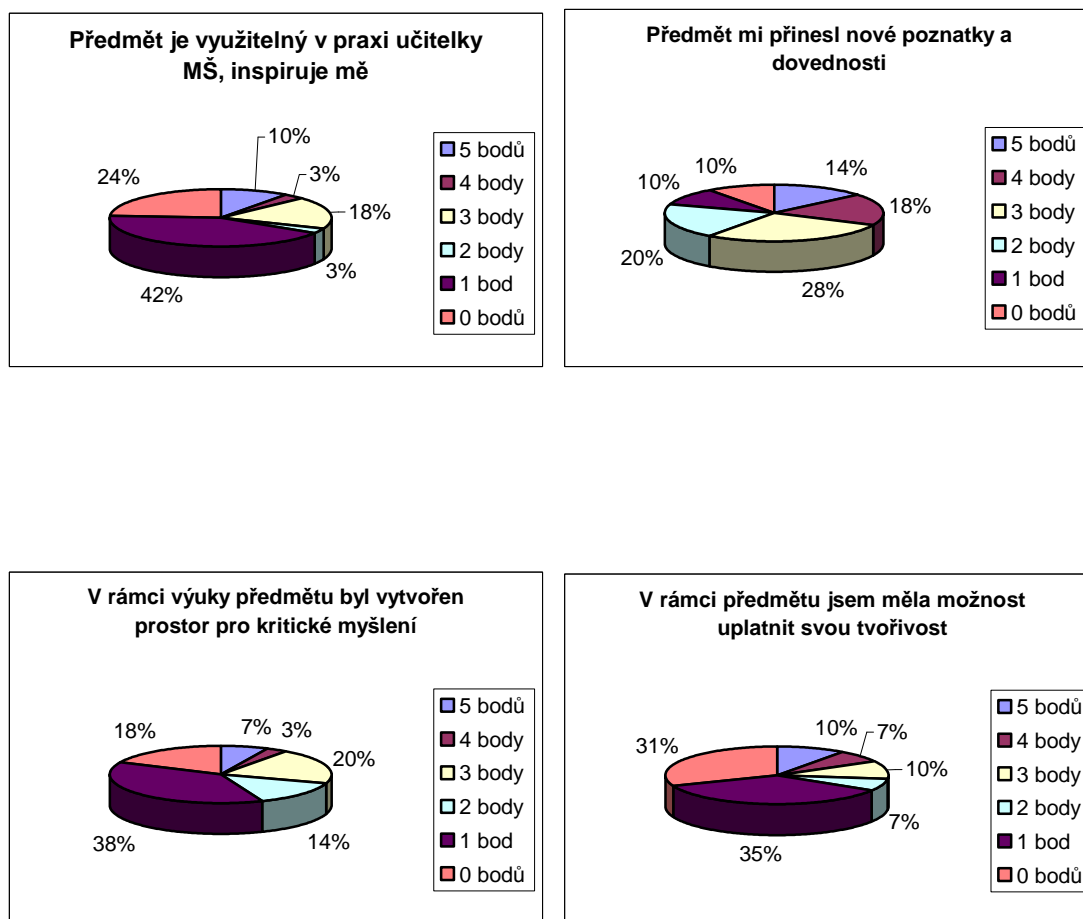
Na základě uvedených grafů k předmětu Speciální pedagogika - specializace lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 35 Aktuální otázky předškolního a primárního vzdělávání

Na základě uvedených grafů k předmětu Aktuální otázky předškolního a primárního vzdělávání lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 36 Evaluace a hodnocení v MŠ

Na základě uvedených grafů k předmětu Evaluace a hodnocení v MŠ lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl prostor pro tvořivost velmi velký a velký.

Grafy č. 37 Anglický / německý jazyk

Na základě uvedených grafů k předmětu Anglický / německý jazyk lze konstatovat, že v rámci tohoto předmětu byl minimální prostor pro tvořivost .

3.1 Závěry výzkumu

Cílem provedeného výzkumu bylo zjistit prostor pro tvořivost v rámci studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na PF JČU.

Dílčí hypotéza H1

Předmět je využitelný v praxi učitelky mateřské školy, inspiruje mě , tudíž je tvořivý.

Tato hypotéza se potvrdila ve většině - ve 24 z 37 uvedených předmětů, což činí 65 %. Nepotvrdila se u 3 předmětů - Základy filozofie a sociologie, Výchova k demokratickému občanství a Anglický / německý jazyk, což činí 8 %. U zbylých 10 předmětů, což činí 27 %, je bodové ohodnocení rozptýlené. Hypotéza se 100% potvrdila u předmětu Řízení školy a management – specializace.

Dílčí hypotéza H2

Předmět mi přinesl nové poznatky a dovednosti , což je tvořivé.

Tato hypotéza se jednoznačně potvrdila v největším počtu u 29 předmětů z 37 zkoumaných, což činí 78 %. Nepotvrdila se u 1 předmětu - Výchova k demokratickému občanství, což činí 3 %. U zbylých 7 předmětů, což činí 19 %, je bodové ohodnocení rozptýlené. Hypotéza se 100% potvrdila u předmětu Řízení školy a management – specializace.

Dílčí hypotéza H3

V rámci výuky předmětu byl vytvořen prostor pro kritické myšlení, což je tvořivé.

Tato hypotéza se potvrdila u 16 z 37 uvedených předmětů, což činí 43 %. Nepotvrdila se u 3 předmětů - Základy filozofie a sociologie, Výchova k demokratickému občanství a Anglický / německý jazyk, což činí 8 %. U zbylých 18 předmětů, což činí 49 %, je bodové ohodnocení rozptýlené.

Dílčí hypotéza H4

V rámci předmětu jsem měl/a možnost uplatnit svou tvořivost.

Tato hypotéza se potvrdila v 18 z 37 uvedených předmětů, což činí 49 %. Nepotvrdila se u 6 předmětů Základy filozofie a sociologie, Úvod do psychologie, Školní legislativa a personalistika, Výchova k demokratickému občanství, Metodika pedagogického výzkumu a Anglický / německý jazyk, což činí 16 %. U zbylých 13 předmětů, což činí 35 %, je bodové ohodnocení rozptýlené. Hypotéza se 100% potvrdila pouze u předmětu Estetická výchova – specializace.

Hypotéza

V rámci studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na PF JČU je prostor pro tvořivost.

Z výzkumu a předložených výsledků na základě grafů vyplývá, že ve většině zkoumaných 37 předmětů v rámci studijního oboru je prostor pro tvořivost tvořen částečně. Dílčí hypotéza H1 se potvrzuje 65 %, dílčí hypotéza H2 se potvrzuje 78 %, dílčí hypotéza H3 se potvrzuje 43%, dílčí hypotéza H4 se potvrzuje 49 %. Těmito výsledky se základní hypotéza zcela nepotvrzuje, ale ani nevyvrací.

Důvody a příčiny vyplývající z výzkumu si nyní nedovolím popsat. Mohly by být inspirativní pro jinou práci. K jejich zjištění by zřejmě bylo potřeba zvolit další výzkumné metody jako například rozhovor. Dovolím si snad jen svůj postřeh, který se týká předmětů zvolených respondenty jako specializace. Tedy zde se mohu pouze domnívat a hypoteticky uvažovat. Je zajímavé, že kupříkladu předměty Řízení školy a management, Estetická výchova a Speciální pedagogika byly v mém šetření velice úspěšné. S vysokým počtem procent, které se potvrdily u všech dílčích hypotéz si dovoluji říci, že respondenti tím, že uvedený předmět sami zvolili jako svoji specializaci, představuje pro ně i široké možnosti tvořivosti. Pro tvůrce studijního programu by tato informace mohla přinést pobídku, že by bylo dobré nabídnout studentům více předmětů k volnému výběru.

Dále se domnívám, že některé předměty svým zaměřením přinášejí studentům nové poznatky a dovednosti nebo jiné, mnou nezkoumané kvality, jako rozšíření kulturně historického rozhledu či poznání nových technologií nebo znalost jazyka. To, že tyto předměty v mém šetření neobstály, určitě neznamená, že jsou nepotřebné nebo málo hodnotné.

Z á v ě r

Téma kreativity nelze uzavřít. Jako člověk není ve svém vývoji nikdy hotový, tak téma kreativity není ukončeno. „Život a člověk je nekonečně měnlivý a různorodý. Tvůrčí myšlení by nemělo nikdy ustrnout na mrtvém bodě, nemělo by být rigidní, tedy strnulé, nehybné, neměnné. Všechno se vyvíjí, vyvíjí se i naše poznání o tvoření. Proto je pojednání o kreativitě otevřené a také vždy neúplné.“ (5 : 171)

„Provést změny v práci, v řízení, v celém komplexu chování, ve všem, co má člověk vyzkoušené – to není nikdy lehké. Mnohé učitelky se obávají Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Všichni vstupujeme na nové cesty a potýkáme se s tím nezvyklým, co nás potkává. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je moderním programem a má mnoho předností. Klade však také vysoké požadavky na pedagogy – učitelky, které s ním budou pracovat. Velmi bych si přála, aby nepřevážily formální požadavky, obavy z hodnocení nadřízených a snaha po vnějším efektu, ale aby program podnítil to tvořivé a individuální v každé učitelce pro činnosti s dětmi. Tak totiž může být pro každou i další motivací a povzbuzením do práce. Ta chvíle, kdy se něco nového podaří, kdy děti na ní visí očima, kdy není slyšet ani dechu, nebo kdy se děti radostně smějí, protože se svou učitelkou dokázaly něco tak úžasného, to jsou kapky odměn. Nezapomínejme nikdy, že cílem naší práce jsou veselé, zdravé, sebevědomé a odpovědné děti.“ (2 : 133)

Lépe než předešlá slova to ani nelze říci a musím jen souhlasit. Nový Rámcový vzdělávací program i mě posouvá dál, klade vyšší požadavky, zároveň mi přináší radost a uspokojení.

Často ve své bakalářské práci cituji z knih paní prof. PhDr. Marie Königové. Shodou okolností jsem v nedávné době shlédla v České televizi filmový dokument o této výjimečné ženě. Síla její osobnosti na mě velmi zapůsobila svojí moudrostí, vírou v lidi a láskou k životu. Bez nadsázky je ona pro mě vzorem „osobnosti“. Ona sama ve své knize říká : „Nikdy nic nevzdávejte! Nikdy není pozdě začít na sobě pracovat. Zkuste změnit své životní stereotypy. Jedna z cest je aktivně vyhledávat pozitivní a příjemné jevy. Jednou z nejcennějších věcí pro každou lidskou bytost je tvořivost.

Nemusíte být zrovna členy vlády, starosty města, staviteli nebo spisovateli. Můžete mnoho udělat právě tam, kde jste.“ (5 : 7)

Když přemýšlím nad osobností učitelky : Co by měla dělat, aby svoji práci dělala opravdu dobře? Jaká má být správná učitelka v mateřské škole? Měla by děti vzdělávat i vychovávat, být s nimi v kontaktu a mít je ráda, měla by mít osvojen svůj obor a dále se v něm vzdělávat, osvojeny pedagogické a psychologické poznatky a metody, být pozitivním příkladem. Učitelka v mateřské škole by měla vést děti k samostatnosti a sebevědomí, měla by učit děti tvořivosti v myšlení i jednání, cílevědomosti, měla by je učit vést dialog, dohodnout se...aj. Pokud mám tohle všechno zvládnout, měla bych být taková především já sama. V současné době směřuje předškolní výchova jinými směry, než před mnoha lety, jak jsem se to učila při svém studiu na střední škole. Přemýšlela jsem o tom už delší dobu . Jak toho dosáhnout být správnou učitelkou v mateřské škole ? Dnes už mohu konstatovat, že na spoustu svých otázek jsem dostala odpověď studiem oboru Učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích. Studium je zaměřené na propojení praktických dovedností a teoretických poznatků.

Důvody a příčiny vyplývající z výzkumu v praktické části mé práce si nedovolím popsat. Jen svůj postřeh, svoji domněnku, která se týká předmětů zvolených respondenty jako specializace. Respondenti tím, že uvedený předmět sami zvolili jako svoji specializaci, představuje pravděpodobně pro ně i široké možnosti tvořivosti. Pro tvůrce studijního programu by tato informace mohla přinést pobídku, že by bylo dobré nabídnout studentům více předmětů k volnému výběru.

Já sama cítím uspokojení ze studia, bavilo mě. Už vím, že v centru zájmu je dnes dítě a jeho potřeby a prožitky, snažím se všímát si co děti cítí. Vzdělávání v mateřské škole neleží v řízených činnostech, ale ve všem co se v průběhu celého dne odehrává ...aj. Poznala a objevila jsem něco nového a vím, že si jsem ve své práci jistější. Poznatky ze studia se snažím aplikovat ve svojí práci s dětmi v mateřské škole. Vždyť v současném školství je nutné jít s trendem a neustrnout. Cítím, že tohle mi studium dokonale splnilo.

Seznam použité a citované literatury :

1. Čáp, J. Psychologie pro učitele. Praha : SPN, 1980. 381 s.
2. Dvořáková, H. Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte. Praha : Portál, 2002. 134 s. ISBN 80-7178-693-4
3. Einonová, D. Naše dítě Rozvoj tvořivosti. Fragment 2002. 144 s. ISBN 80-7200-614-2
4. Königová, M. Jak myslet kreativně. Praha : Grada, 2006. 125 s. ISBN 80-247-1626-7
5. Königová, M. Tvořivost. Praha : Grada, 2007. 188 s. ISBN 978-80-247-1652-7
6. Lokšová, I., Lokša, J. Tvořivé vyučování. Praha : Grada, 2003. 208 s. ISBN 80-247-0374-2
7. Mertin, V., Gillernová, I. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha : Portál, 2003. 230 s. ISBN 80-7178-799-X
8. Nakonečný, M. Základy psychologie osobnosti. Praha : Management Press, 1993. 232 s. ISBN 80-85603-34-9
9. Opravilová, E., Gebhartová, V. Rok v mateřské škole. Praha : Portál, 2003. 491 s. ISBN 80-7178-847-3
10. Průcha, J. Učitel. Praha : Portál, 2002. 154 s. ISBN 80-7178-621-7
11. Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. Pedagogický slovník. Praha : Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8
12. Štverák, V. Obecná a srovnávací pedagogika. Praha : Nakladatelství Karolinum, 1999. 282 s. ISBN 80-246-0003-X
13. Vališová, A., Kasíková, H. a kolektiv Pedagogika pro učitele. Praha : Grada, 2007. 402 s. ISBN 978-80-247-1734-0
14. Vorlíček, Ch. Úvod do pedagogiky. Jinočany : Nakladatelství H&H, 2000. 175 s. ISBN 80-86022-79-X,
15. Prokešová, L. Tvořivé klima je v rukou ředitelky, neznámý zdroj
16. Smolíková, K. Metodické listy pro předškolní vzdělávání. Praha, VÚP 2001
17. Váchová, A. Psychologie tvořivosti – přednáška v rámci studia

Přílohy : Dotazník k bakalářské práci

Dotazník k bakalářské práci Učitelka v mateřské škole a kreativita

Tvořivost – kreativita = duševní schopnost vycházející z poznávacích i motivačních procesů, v níž ovšem hrají důležitou roli též inspirace, fantazie, intuice. Projevuje se nalézáním takových řešení, která jsou nejen správná, ale současně nová, nezvyklá, nečekaná. Proces tvořivosti mívá několik etap, mj. přípravu, dozrávání nápadu, “osvícení“, kontrolu, opracování. Tvořivost podporuje: vysoká inteligence, otevřenost novým zkušenostem, iniciativa ve vytváření řádu, pružnost v usuzování, potřeba seberealizace. Tvoření tlumí : direktivní řízení, stereotypy, tendence ke konformitě. (Pedagogický slovník)

Laskavě prosím své spolužáky o vyplnění následujícího dotazníku. Jaký jste měli prostor pro tvořivost (kreativitu) v rámci studijního oboru Učitelství pro MŠ na PF JČU ? Prosím ohodnoťte jednotlivé předměty v tabulce body v rozmezí 0 – 5, přičemž 5 je nejvyšší možnost. Škála v dotazníku :

- 5 bodů - prostor pro tvořivost byl velmi velký
- 4 body - prostor pro tvořivost byl velký
- 3 body - prostor pro tvořivost byl naplněn částečně
- 2 body - prostor pro tvořivost byl malý
- 1 bod - prostor pro tvořivost byl minimální
- 0 bodů - prostor pro tvořivost nebyl žádný

V současné době pracuji jako učitelka v mateřské škole:

ANO - NE - nehodící se škrtněte

Děkuji

Eva Kuklová, MŠk 3.ročník

Název předmětu	Předmět je využitelný v praxi učitelky MŠ, inspiruje mě	Předmět mi přinesl nové poznatky a dovednosti	V rámci výuky předmětu byl vytvořen prostor pro kritické myšlení	V rámci předmětu jsem měla možnost uplatnit svou tvořivost
Metodika hrových činností				
Předškolní pedagogika				
Průběžná pedagogická praxe				
Souvislá pedagogická praxe				
Sociální a pedagogická komunikace				
Technika mluvené řeči				
Úvod do pedagogiky				
Základy filozofie a sociologie				
Dovednostní minimum vých. předmětů				
Kurz integrovaných nauk. předmětů				
Osobnostní a sociální výcvik				
Úvod do psychologie				
Literatura pro děti				
Komunikace s dětmi				

Sociální pedagogika				
Psychologie osobnosti a jejího vývoje				
Pedagogická a sociální psychologie				
Tvořivá dramatika				
Obsah a formy předškolního vzdělávání				
Speciální pedagogika				
Sociální ekologie				
Pedagogická diagnostika				
Mediální pedagogika				
Rámcový program pro PV a jeho aplikace				
Výchova k demokratickému občanství				
Metodika pedagogického výzkumu				
Psychopatologie				
Biologie dítěte				
Aplikovaná psychologie				
Školní legislativa a personalistika				

Seminář k závěrečným bakalář. pracím				
Řízení školy a management - specializace				
Estetická výchova - specializace				
Speciální pedagogika - specializace				
Anglický/ německý jazyk				
Alternativní vzdělávací programy pro MŠ				
Aktuální otázky předškolního a primárního vzdělávání				
Evaluační a hodnocení v MŠ				
Prevence a terapie poruch komunikačních schopností				

